

גליון קנין תורה

בנשיאות כ"ק מו"ר אדמו"ר שליט"א

יו"ל ע"י חבורת קנין תורה

בעזרה שית"ת

נציב חודש אדר

הנגיד הנכבד והמפואר

מו"ה **יחיאל מיכל ראזנבערג** הי"ו

לעי"נ חותנו הרבני החסיד המפורסם

מוה"ר **יוסף שמואל** ב"ר מתתיהו **לאנדוי** ע"ה

מסכת קידושין
גליון י"ט

פ' ויקה"פ תשע"ה

שינון לחזרה

עמוד א'

שאלות ותשובות

עמוד י"ב

שינון לחזרה

תמצית שקלא וטריא עם ביאורים והערות

דף ס"ו ע"ב – דף ע"א ע"ב

לכהונה כמו שהאם פסולה לכהונה^ג, ממזרת או נתינה לישראל, בת ישראל לממזר או לנתין ודבכולו הולד הולך אחר הפגום והיו ממזר או נתין.

בגמרא נזכרו עוד ד' דוגמאות שיש בהן קדושין ואין עבירה ואו אליבא דכולי עלמא או אליבא דחד מאן דאמר, ויש מהן שהולד הולך אחר הזכר ונכללו בהא דתנן ברישא 'כל מקום' לאתווי, ויש מהן שהולד הולך אחר הפגום ונכללו בהא דתנן ברישא 'איזו זו' למעוטי:

(א) **גר שנשא ממזרת**, לכולי עלמא הולד ממזר, מיהו נחלקו תנאי אם יש עבירה בנישואין: לר' יוסי אין עבירה בנישואין דס"ל גר מותר בממזרת ודקהל גרים לא מקרי קהל, ולר' יהודה יש עבירה בנישואין דס"ל גר אסור בממזרת ודקהל גרים מקרי קהל.

– **ללישנא קמא** אתיא מתניתין בר' יהודה, דגר שנשא ממזרת יש קידושין ויש עבירה ולכך הולד הולך אחר הפגום, ונכלל בהא דקתני **בסיפא** דמתניתין **כל מקום** שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום, לאתווי גר שנשא ממזרת.

– **ללישנא בתרא** לעולם אתיא מתניתין בר' יוסי, ולכך קתני **ברישא** דמתניתין 'איזו זו' למעוטי ודוקא הני הוא הולד הולך אחר הזכר, אבל יש אחרים דאע"פ שיש קידושין ואין עבירה מ"מ הולד הולך אחר הפגום.

ב. עי' רש"ש שהק' דכאמת הולד פסול לכהונה יותר מהאם, וכגון באלמנה לכהן גדול שהאם אינה אסורה אלא לכהן גדול אצל הולד הוא חלל ואם היא צמ אסורה אף לכהן הדיוט. ומיך דגם האם ע"י שנשאת לכהן באיסור נעשית עכשיו גם היא חללה גמורה.

ג. ולא פריך ולמנייה כהניא [משפחין נפטון], דכיון דסבך גר אסור בממזרת משום דאיקרו קהל, הו"ל בכלל ממזרת ונמיה לישראל דקתני כהניא כפיפא, ולא כריך למיתנייה במתני' טפי כולי האי. ומ"מ אינטיקין למיתני 'כל מקום' לאתווי, דאי לא הכי לא הוה מני לאתווי אלא ממזרת וממיה לישראל לכהן, ולא הוה ידעין דגם בממזרת שנשאת לגר הוה הולד ממזר (פוד"ה ומתנייה).

מראי מקומות לתוספות

דף ס"ו ע"א: ד"ה ונתנייה, ד"ה הא מני, ד"ה כל מקום דרישא.

דף ס"ו ע"ב: ד"ה מנא הני מילי.

דף ס"ח ע"א: ד"ה ומה יצמנה שהיא בללו, ד"ה וכי יש להוציא.

דף ס"ח ע"ב: ד"ה אמר קרא, ד"ה הניחא לר"ש.

דף ס"ט ע"א: ד"ה אלא אי אמרת.

דף ס"ט ע"ב: כל דיבורי התוספות.

דף ע' ע"ב: ד"ה אין שאלין בשלום אשה כלל.

דף ע"א ע"ב: ד"ה כאן להשיאו אשה.

דף ס"ו – ס"ז

יש קידושין ואין עבירה, יש קידושין ויש עבירה

כל מקום שיש קידושין ואין עבירה (בנישואין) הולד הולך אחר הזכר ודכתיב 'למשפחותם לבית אבותם'. ואיזה זו, זו כהנת לוייה וישראלית שנשאו לכהן לוי וישראל (פי' כהן שנשא לוייה או ישראלית – הכן כהן, לוי שנשא כהנת או ישראלית – הכן לוי, ישראל שנשא כהנת או לוייה – הכן ישראל).

וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה, הולד הולך אחר הפגום. ואיזה זו, זו אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ובתרויהו קידושין תופסין שאינם אלא איסורי לאו^א, ולכך הולד הולך אחר הפגום, דהיינו שהולד פסול

א. נחלקו תנאי לקמן אם קידושין מופסין בחייבי לאוין; לר' עקיבא אין קידושין מופסין ולחכמים מופסין, והלכה כחכמים. מיהו בחייבי כריתות לכולי עלמא אין קידושין מופסין [ומגיד נתיב], וכל שכן בחייבי מיתות בית דין.

גליץ קנין תורה

(ד) **איש ואשה משני אומות שנתגיירו ונשאו, יש קידושין ואין עבירה, והולד הולך אחר הפגום שבשניהם** (כמבואר להלן דהיינו בעמנוי שנשא מצרית, שאם הולד זכר שדיא בטר אב ואסור לעולם לבא בקהל, ואם הולד נקבה שדייה בטר אם ורק הולד אסורה לבא בקהל אבל בנה שהוא דור שלישי מותר), וקתני 'איזו זו' ברישא למעוטי הני.

◀ **היוצא מזה: 'כל מקום' דרישא, אתא לאתויי ישראל שנשא חללה** (ודבתו כשרה לכהונה), ולרבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן אתא נמי לאתויי מצרי שני שנשא מצרית ראשונה (דבנה שלישי). 'איזו זו' דרישא, אתא למעוטי הא דר' אבין דאומות שנתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם; ואי סבירא לן כרב דימי (ודלא כרבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הגיל) אתא נמי למעוטי מצרי שני שנשא מצרית ראשונה (דבנה שני הוי, ולפי"ז לא אתא 'כל מקום' דרישא לאתויי אלא ישראל שנשא חללה); ואי סבירא לן כר' יוסי (דקהל גרים לא מיקרי קהל) אתא נמי למעוטי גר שנשא ממזרת (דיש קידושין ואין עבירה והולד הולך אחר הפגום והוי ממזר).

'כל מקום' דסיפא; אי סבירא לן כר' יהודה (דקהל גרים מיקרי קהל) אתא לאתויי גר שנשא ממזרת (דיש קידושין ויש עבירה והולד הולך אחר הפגום והוי ממזר), אבל אי סבירא לן כר' יוסי (דקהל גרים לא מיקרי קהל והוי קידושין שאין בו עבירה) לא אתא לאתויי מידי, אלא אידי דתנא רישא כל מקום תנא נמי סיפא כל מקום. 'איזו זו' דסיפא, לכולי עלמא לא אתא למעוטי מידי, אלא אידי דתנא רישא איזו זו תנא נמי סיפא איזו זו.

נישואין בין שני אומות

◀ **נישואין בין שני אומות קודם שנתגיירו, הולד הולך אחר הזכר.** ודין זה נוגע לענין עבדות, כשאחד מהן הוי מו' אומות של ארץ ישראל (ושאמר הכתוב עליהם לא תהיה כל נשמה) ואחד הוי משאר אומות, דהולד הולך אחר הזכר.

הלכך אחד משאר האומות שבא על הכנענית (והוא הדין הוי'ת ויבוסית, אלא שכולם נקראין על שם כנעני דכתיב ארץ כנען) והוליד בן, מותר לקנותו בעבד (דשדינן ליה בטר זכר ומותר להחיותם), ויליף ליה מדכתיב 'וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו' (ולעיל מיניה כתיב 'עבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגוים אשר סביבותיכם (פי' שאינן מו' אומות) מהם תקנו עבד ואמה', וסמך ליה 'וגם מבני התושבים', לומר דלא לבד משאר אומות לבדם שאין בהם ערבוב ד' אומות מותר לקנות, אלא אף מבניהם של אותם תושבין הבאים משאר אומות לגור עמכם ומולדין מן הכנעניות, גם מהם תקנו).

אבל כנעני שבא על אחת משאר האומות, והוליד בן, אסור לקנותו בעבד (דשדינן ליה בטר זכר ואסור להחיותם), ויליף ליה מדכתיב (שם) 'מהם תקנו וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו בארצכם', לומר דדוקא מן הנולדים בארצכם (אשר הולידו בני שאר אומות מבנות ארצכם, פי' שלידתן בארצכם דהיינו אימותיהם) תקנו, ולא מן הגרים בארצכם (שהולידו בני ארצכם במקומות אחרים מבנות שאר אומות, וכאז הבנים לגור כאן אצל אבותם).

(ב) **חלל שנשא בת ישראל או ישראל שנשא חללה, בתרוייהו יש קדושין ואין עבירה לכולי עלמא** (ודחלל אינו אסור אלא בכהנת, וכן חללה אינה אסורה אלא בכהן ולא בישראל), מיהו נחלקו בדיון הולד: לרבנן הולד הולך אחר הזכר, הלכך חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה לכהונה (דמקרי חללה כמו האב), וישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה. לר' דוסתאי בן ר' יהודה הולד הולך אחר הכשר שבשניהם, וממילא בתרוייהו הבת כשרה לכהונה (דמ"ל כשם שבני ישראל מקוה מהרה להללות כך בנות ישראל מקוה מהרה לחללים, דדריש קרא 'לא יחלל זרעו בעמיו' שאין זרעו מחלל את בתו אלא כשהוא ואשתו מעם אחד שבשניהם חללים).

– **מתניתין לא אתיא כרבנן, דאם כן קשה דהו"ל למתני גם חלל שנשא בת ישראל דהולד הולך אחר הזכר** (ולכא למיטר תנא 'כל מקום' דרישא לאתויי, דקשה ונתנייה בהדיא, ולא מצי לשנויי דלא מתני לה בלשון קצר (כדמשני להלן). דהא ודאי מצי למיתני במתניתין 'כהנת שנשאת לכהן ולזו ולישראל ולחלל', שהרי כהנת מותרת בחלל דלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים; תוד"ה הא, אלא אתיא כר' דוסתאי בן ר' יהודה, וממילא אתי שפיר הא דלא תני חלל שנשא בת ישראל, דלידידה אין הולד הולך אחר הזכר ולא אחר הכשר דהיינו האם, והבת כשרה לכהונה).

והא דלא קתני ישראל שנשא חללה (דבכה"ג אף לר' דוסתאי בן ר' יהודה הולד הולך אחר הזכר מאחר שהזכר הוא הכשר שבשניהם), משום שנכלל בהא דתנן ברישא 'כל מקום', ואין להקשות נתנייה בהדיא וגבי כהנת לזיה וישראלית, משום שאינו נשנה עם השאר בלשון קצר, דאי תני 'כהנת לזיה וישראלית וחללה שנשאו לכהן ולזו וישראל' הוי משמע דחללה מותרת אף לכהן.

(ג) **מצרי ומצרית שנתגיירו ונשאו, לכולי עלמא יש בהן קידושין ואין עבירה, מיהו נחלקו בדיון הולד: לרבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן הולד הולך אחר הזכר** (דכוון דיש קידושין ואין עבירה לבית אבותם) קרינא ביה בישראל, הלכך מצרי שני (שנתגייר אביו) שנשא מצרית ראשונה (שנתגיירה היא) בנה שלישי יבא להם בקהל ד"ו. לרב דימי הולך אחר האם (ומדכתיב 'אשר יולדו להם' ולא 'אשר יולידו', הכתוב תלאן בלידה למימרא דבתר אימיה שדינן ליה), הלכך מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שני.

– **מתניתין איכא לאוקמי ככל חד מהן; לרבה בר בר חנה** (דהולד הולך אחר הזכר) קתני 'כל מקום' ברישא לאתויי, ולרב דימי (דאין הולד הולך אחר הזכר אלא אחר האם) קתני 'איזו זו' ברישא למעוטי.

ד. פירשנו בפנים עפ"י משמעות הגמרא, דמתני' כרבנן ודאי לא אמיר דל"כ קשה לימני חלל שנשא בת ישראל, אלא אמיר כר' דוסתאי בן ר' יהודה, ולכיצד דר' דוסתאי קפידן למה לא תני ישראל שנשא חללה דככה"ג אף לר' דוסתאי הולך הולך אחר הזכר. מיהו ע"י צרפ"ן שהקשה דהא לר' דוסתאי אין הטעם משום שהולד הולך אחר הזכר, אלא ס"ל דהולד הולך אחר הכשר, ול"כ מה מקשה דהו"ל למיתני בכלל אלו שהולד הולך אחר הזכר, ועי' צרפ"א שמתין על זה צ' מירויס, ולפי מירויס הראשון נמצא דלמסקנת הגמ' הדרינן לומר דלעולם אמיר מתני' כרבנן ולא כר' דוסתאי בן ר' יהודה, ע"ש.

גליץ קנין תורה

אמרה תורה לא תקדש, אשת אביו שהוא חיוב מיתת בי"ד (סקילה) לא כל שכן, ואם כן על כרחך אתי קרא ד'לא יקה איש את אשת אביו' לומר דאף בדיעבד אין קידושין תופסין בכך בעלה, ושוב אייתר 'זהיתה לאיש אחר' למעט שאר קרובים (שאין קידושין תופסין).

ומדחה, דמכל מקום איכא למימר דבין הפסוק 'לא תקח' והאמר באחות אשה ובין הפסוק 'זהיתה לאיש אחר' באין למעט רק אחות אשה; 'לא תקח' ללמד אזהרה לכתחילה, ו'זהיתה לאיש אחר' לומר שאין תופסין אף בדיעבד, ולא נשאר מיעוט לשאר קרובים שאין קידושין תופסין בהן.

(ב) יליף בבנין אב כמה מצינו מאחות אשה; מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה המאת, לא תפסי בה קידושין (וכנ"ל דאיתר קרא 'זהיתה לאיש אחר' למעט אחות אשה אף בדיעבד), אף כל שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה המאת לא תפסי בה קידושין (וכל שכן עריות שהיבין מיתת בי"ד).

ומדחה, בשלמא כולוהו אתיין מאחות אשה (דאין קידושין תופסין בהן), אבל אשת אח ואשת איש ליכא למילף; **דבאשת אח איכא למיפרך**, מה לאחות אשה שכן אין לה היתר במקום מצוה (דכמס' יבמות יליף שאם נשאת אחות אשתו לאחיו ומת אחיו בלא בנים, אסור לו ליבמה, דנאמר באסור אחות אשה 'עליה בחייה' ונאמן להלן 'יבמה יבא עליה', מה להלן במקום מצוה אף כאן מיירי אפי' במקום מצוה ואפ"ה אסור רחמנא לא תקח) **תאמר באשת אח** (שאינה אחות אשתו) שיש לה היתר במקום מצוה (כשמת אחיו בלא בנים). **ובאשת איש איכא למיפרך**, מה לאחות אשה שכן אין לה היתר בחיי אוסרן (דהיינו אחותה האוסרת, שאפי' גירש אשתו אחותה אסורה, ודוקא כשמת אשתו מותר לו אחותה) **תאמר באשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרן** (ושבעלה מתירה בנט).

♦ **למסקנא, ילפינן** (הא דאין קידושין תופסין בכל עריות שבתורה) **מאחות אשה בהקישא** (ולא בבנין אב), דבסוף פרשת עריות (והוה אשת אח ואשת איש בכללן) כתיב 'כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו' הרי הוקשו כל העריות כולם לאחות אשה (ודכל העריות הן בכלל פסוק זה), מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין, אף כל עריות כולם (ובין חייבי כריתות ובין חייבי מיתת בי"ד) לא תפסי בהן קידושין.

דף פ"ח

– מיהו נדה הוא יוצא מן הכלל, שאם קידש פנויה בימי נדותה קידושין תופסין בה (ואע"פ נדה הוא חיוב כרת) ואין הולד ממזר, דגלי קרא 'זתחי נדתה עליו', אפילו בשעת נדתה תהא בה הויה.

ומקשה הנמרא, אם כן למה מקשינן כל העריות לאחות אשה שאין קידושין תופסין בהן, ולא מקשינן לנדה דקידושין תופסין בה (דהא גם נדה הוא בכלל שאר העריות בפסוק הנ"ל). **ומתריץ ב' תירוצים: א.** דקולא וחומרא לחומרא מקשינן (והיינו חומרא דהוה הולד ממזר, שהממורות

♦ **נשואין בין שני אומות משנתגיירו, הולד הולך אחר הפגום שבשניהם**. ולא מצינו חילוק בין אומה לאומה משנתגיירו אלא בעמוני ומצרי (ועמוני (זכר) אסור לבוא בקהל לעולם (משא"כ עמונית מותרת לאלתר), ומצרי (כין זכר ובין נקבה) אסור לבא בקהל עד דור שלישי), והא דקאמר 'הולד הולך אחר הפגום שבשניהם' לא משכחת לה (פגום משני צדדים) אלא בעמוני שנשא מצרית (דתרויהו פגומים ואסורים לבא בקהל; העמוני לעולם והמצרית עד ג' דורות), שאם הולד זכר שדיא בתר האב (דהיינו עמוני והבן אסור לבא בקהל לעולם, ולא אמרינן שדיא בתר מצרית ויהא דור שלישי מותר בקהל), ואם הולד נקבה שדייה בתר האם (דהיינו המצרית, והבת אסורה לבא בקהל, אבל בנה מותר שהוא כבר דור שלישי, ולא אמרינן שדייה בתר עמוני דאז גם הבת מותרת בקהל דלא אסרה תורה אלא עמוני ולא עמונית).

אבל מצרי שנשא עמונית לא הוה שניהם פגומים, דעמונית מותרת לאלתר (וא"כ על כרחך לא מיירי בזה הברייתא מדקתני 'הולד הולך אחר הפגום שבשניהם'. מיהו לענין דינא גם בזה הולד הולך אחר הפגום, דהיינו אחר המצרי, ואסור עד דור שלישי).

אין לה עליו קידושין אבל יש לה על אחרים קידושין
♦ **כל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על אחרים קידושין**, והיינו הבא על אחת מכל העריות שבתורה, שהן חייבי כריתות או חייבי מיתות בית דין; לכולי עלמא אין קידושין תופסין בה, והולד ממזר.

♦ **להחזה אמינא**, בעי בגמרא למילף הא דאין קידושין תופסין בהן משני מקומות, אבל תרוייהו נדחו:

(א) דכתיב (בפרשת כריתות) **'ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר'** (ותיבת 'אחר' מיותר דהוה מצי למיכתב רק 'זהיתה לאיש'), למידרש דדוקא לאיש אחר (שהוא אחר אצלה ולא שהוא קרוב) קידושין תופסין (וכדכתיב 'זהיתה' שהוא לשון קידושין, שהויה לו בהן לאשה) ולא לקרובים.

מתחילה מדחה, דדילמא לא אתי למעט אלא אשה שנשאת לבן בעלה שאין קידושין תופסין בה, אבל בשאר קרובות לעולם קידושין תופסין (דכיון שמועט קרא ולא פירש בהדיא שממעט קרובים, אין לך למעט אלא האסור שבכולן שקרוב מן הכל, והיינו בן בעלה). ואף דכבר ידעינן שאין קידושין תופסין בכך בעלה מדכתיב 'לא יקה איש את אשת אביו' ומדכתיב 'לא יקה' משמע לא יהא לך בה ליקוחין שאין קידושין תופסין, מכל מקום אי מהתם לא הוי ילפינן אלא אזהרה שלא יקדשנה לכתחילה, אבל בדיעבד אם קידשה הו"א דתפסי בה קידושין (ולא נידרש 'לא יקה' שלא יהו לו בהן קידושין דיעבד אלא אזהרה לחוד), קמ"ל 'זהיתה לאיש אחר' ולא לבן, דאף בדיעבד אין קידושין תופסין בה.

מיהו קשה, דהא דבן בעלה אסור לכתחילה הוי ידעינן אף בלא 'לא יקה', מדכתיב 'ואשה אל אחותה לא תקח' ואזהרה שלא לקדש אחות אשה לכתחילה, ודרשינן ק"ו, מה אחות אשה שהיא רק בכרת

גליץ קנין תורה

בבעולה לכהן גדול ודעשה הוא דכתיב 'אשה בבתוליה יקח ולא בעולה, ולא הבא מכלל עשה עשה', דבזה ודאי מודה ר' עקיבא דקידושין תופסין בה משום דהוי עשה שאין שוה בכל ושאינו נוהג אלא בכהן גדול, הילכך קיל.

– **הכמים לא בעי לאוקמי קרא באחד מהייבי עשה הנ"ל** ומצרי ואדומי בתוך ג' דורות, או בעולה לכהן גדול דהוי ג"כ איסור עשה, ונאמר דדוקא באלו קידושין תופסין אבל בחייבי לאוין אין קידושין תופסין, דאי בשתייהן מצריות והאהובה והשנואה קשה הא הוה שתייהן שנואות וטאי קאמר 'האחת אהובה', ואי באחת מצרית ואחת ישראלית קשה דקרא משמע דמייירי בשתי נשים מעם אחד, ואי בבעולה לכהן גדול קשה דהא לא כתיב 'כי תהיין לכהן' ואלא 'כי תהיין לאיש' דמשמע שאף בישראל מייירי קרא, אלא על כרחך מייירי בחייבי לאוין וקמ"ל דקידושין תופסין בה. אבל ר' עקיבא סבירא ליה דעל כרחיך שבקיה לקרא דהוי דחיק וכיון דגלי לך קרא ביבמה דלא תפסי בה קידושין ונילף מיניה דחייבי לאוין אין קידושין תפסי בהו ומוקי קרא 'כי תהיין' אנפשיה דמייירי בחייבי עשה ווכגון דחיה מצרית, או אם ר' ישבב טעמא דנפשיה קאמר מוקי לה בבעולה לכהן גדול.

קידושי שפחה כנענית

אין קידושין תופסין, מדכתיב [שאמר אברהם לאליעזר שהיה עבד כנעני] 'שבו לכם פה עם החמור', ודרשינן 'עם החמור להחמור'.

ולדה כמותה; להחיה אמינא מדכתיב [בשפחה כנענית שיחדה לעבד עבריו] 'האשה וילדיה תהיה לאדוניה' ושל א יצא בנה הפשי עם אביו אלא ישאר עמה, שטע מינה דולדה כמותה. **למסקנא** מדכתיב 'כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה וגו' וילדו לו; כל היבא דקרינן ביה 'כי תהיין' ודקידושין תופסין בהו קרינן ביה 'וילדו לו' [שהבן מתיים אחר אביו], אבל שפחה כנענית הואיל ולא קרינן בה כי תהיין וכדילוף מדכתיב עם החמור שאין קידושין תופסין בהו לא קרינן בה וילדו לו ואלא הולד כמותה.

– והא דכתיב 'האשה וילדיה תהיה לאדוניה' אתא למסקנא לאשמעינן דין אחר, בדין האומר לשפחתו [וכשהיא מעוברת] הרי את בת הורין [בגט שחרור זה] אבל ולדך עבד, **דלחכמים** דבריו קיימים, אבל לר' יוסי הגלילי אין דבריו קיימים אלא ולדה משוחרר כמותה, וילוף לה ר' יוסי הגלילי מדכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה [בזמן שהאשה לאדוניה הולד שתלד לאדוניה, אבל אם אין האשה לאדוניה אף הולד לא יהיה לאדוניה].

קידושי נכרית

– **בשבועה עממים**, איבא למילף לכולי עלמא שאין קידושין תופסין בה מדכתיב 'לא תתחתן בם' [משמע לא תהא לך בם תורת חיתון],

ז. מיהו עיין בתוס' (ד"ה אמה) דלך לשהיה אמינא ילפינן ו' עממין מלל תחתן בם, אבל למסקנא כיון דאיבא קרא אחרינא לא ילפינן מהכא [אף לענין ו' עממין], דמס' יבמות מוקמינן להאי קרא ב' עממין לאתר שנתגירו, ולא בגיותן [אלא כה"ה לילכא קרא אחרינא היה טוב לאוקמא קרא דלא תחתן לומר דלא תפסי בה קידושין מלאוקמא בגיות, ע"ש].

תלוין בקידושין, דכל מי שאין לה עליו קידושין הולד ממור. **ב. דאתיא שאר עריות** בקל והומר מיבמה לשוק, מה יבמה שהיא רק בלאו מכל מקום אין קידושין תופסין בה ודכתיב לא תהיה אשת החוצה לאיש זר, ודרשינן לא תהא בה יהיה לזר, חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כל שכן שאין קידושין תופסין בהן.

האם קידושין תופסין בחייבי לאוין

– **לחכמים – קידושין תופסין בחייבי לאוין**, ואין להקשות נילף בבנין אב במה מצינו ביבמה שהיא בלאו ואין קידושין תופסין בה אף כל שהוא בלאו אין קידושין תופסין בה, דבהדיא גלי קרא דקידושין תופסין בחייבי לאוין, דכתיב 'כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה', וקשה וכי יש שנואה לפני המקום ואהובה לפני המקום, אלא אהובה היינו אהובה בנישואיה ושנואה היינו שנואה שנישואיה וכן הייבי לאוין וקאמר רחמנא 'כי תהיין' ואלמא את בהו הייבין.

– **לר' עקיבא – אין קידושין תופסין בחייבי לאוין**, מדגלי רחמנא ביבמה לשוק שהיא בלאו ואין קידושין תופסין בה, אף כל שהוא בלאו אין קידושין תופסין בה. והא דכתיב 'כי תהיין לאיש זר' [דמשמע שיש נישואין שהוא שנוי לפני המקום ומ"מ קידושין תופסין בהו], יש בגמרא ג' דרכים לפרש במה מוקים לה ר' עקיבא:

(א) באלמנה לכהן גדול, ובר' סימאי שאמר דמן הכל היה ר' עקיבא עושה ממור הוי מאלמנה לכהן גדול ואף שהוא ג"כ מחייבי לאוין מדגלי בה רחמנא לא יחלל זרעו בעמיו, חילולים עושה ואין עושה ממזרות.

(ב) לר' ישבב דאמר בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל וכל ביאה בישראל שאין לו חיתר בהו הולד ממזר וכולל אף אלמנה לכהן גדול; אם נאמר דר' ישבב אתי רק לאפוקי מדר' סימאי ולאשמעינן דאף אלמנה לכהן גדול הולד ממזר, אבל לא כללא כיון דכל שביאתו באיסור הולד ממזר] איבא לאוקמי קרא ודכי תהיין לאיש [בחיבי עשה וכגון מצרי ואדומי בתוך ג' דורות, דחייבי עשה נינהו מדכתיב 'זר שלישי יבא' ולא שנוי].

(ג) ואם נאמר דר' ישבב טעמא דנפשיה קאמר [ולאו אדר' סימאי להודיה פליג אלא כללא כיון דכל שביאתו באיסור הולד ממזר] וס"ל דאפילו בחייבי עשה אין קידושין תופסין והולד ממזר, מוקים לקרא ודכי תהיין לאיש

ה. מיהו עיין בתוס' (ד"ה ומה יבמה) דעל כרחך אין כוונת הגמרא לחזור ממנה דילפינן מאחות אשה דהיקשא וילף בקל וחומר מיבמה, דא"כ איבא למיפק על הק"ו דנדה תוכיח שהיא צרכת ומפסי בה קידושין אף אזי אבא כל העריות שצרכת, אלא ק"ו זה אינו אלא גילוי מילתא בעלמא דיש לנו להקיש לאחות אשה ואין לנו לומר נדה תוכיח, וכן סתמנו צפנים דלמסקנא ילפינן כל העריות מאחות אשה דהיקשא, אלא שיש ב' מירוצים בגמ' למה לא מקשינן טפי לנדה.

ו. 'כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכור לשנואה, והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור, כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים ככל אשר ימצא לו כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכורה'.

גליץ קנין תורה

– בגמרא נסתפק מתחילה אם ר' טרפון לכתחילה קאמר ודממזר מותר לישא שפחה, דכי כתיב 'לא יהיה קדש' בישראל כשר כתיב ולא בממזר | או רק דייעבד קאמר | אבל לכתחילה לא ישא ממזר שפחה, דהא ישראל הוא וקרינא ביה 'לא יהיה קדש' והתרגום מפרש דישאל לא ישא שפחה דשפחה דרי היא כבהמה וביאותיה דפקר וקדישותו.

להחיה אמינא בעי למיפשט דרק בדיעבד קאמר, מדאמרו לו חכמים לר' טרפון 'מיהרת את הזכרים ולא מיהרת את הנקיבות', ואי אמרת לכתחילה קאמר ממזרת נמי תינסיב לעבדא | אבל אי אמרת בדיעבד קאמר אתי שפיר, דדוקא זכר ילך למקום שאין מכירין אותו ויאמר עבד אני ונושא שפחה ואין מוחה בידו, משא"כ נקבה אין דרך אשה לגלות ממקומה ולבקש תחבולות לינשא בסתר מאחר שיש מוחין בידה. | ומדחה, לעולם לכתחילה קאמר ומכל מקום אין תקנה לממזרת אף אם תינסיב לעבדא, דעבד כנעני אין לו חיים | ואינו מתייחס אחר אביו, דכתיב 'עם ההמור' עם הדומה לחמור, כבהמה שאין הולד כרוך אחרי האב, הילכך אי מינסבא לעבדא לא מהני מידי דהבן מתייחס אחריה והו"ל ממזר.

למסקנא פשטינן דלכתחילה קאמר, מדאמר ר' שמלאי לאושפזיכניה | ושדיה ממזר | שאם היה מכירו קודם שנשא אשה היה משיאו עצה למחר בניו, והיינו על כרחך על ידי שישא שפחה, ושמע מינה דמותר לישא לכתחילה | דאם איסורא איכא ודאי לא הוי מינסיב ליה עצה למיעבד איסור. | ולכא למימר דהוי מינסיב ליה עצה לגנוב ולימכר על ידי בית דין בעבד עברי | ואו תהא שפחה כנענית מותרת לזו, דהא בימי ר' שמלאי לא היה עבד עברי נוהג, שאינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. ועוד, דמי שרי לאנסיב עצה למינסיב רשין, אלא לאו שמע מינה דר' טרפון לכתחילה קאמר.

♦ **לר' אליעזר אין יכולין ממזרין ליטהר, דסבירא ליה עבד שנשא שפחה הוי הבן עבד וגם ממזר, ויליף ליה מדכתיב 'לא יבא ממזר בקהל ד' גם דור עשירי לא יבא לו בקהל ד', ודרשינן לו' הלך אחר פסולו | שאם אביו ממזר שדינן לבן אף בתר אביו להוות ממזר, ולא רק בתר אמו שהיא שפחה.**

– **רבנן סבירא להו דההוא 'לו' אתא למעט ישראל שנשא ממזרת, דסלקא דעתך אמינא שאין הבן ממזר דשדינן ליה בתר אביו מדכתיב 'למשפחותם לבית אבותם' אתא 'לו' אפקיה. אבל ר' אליעזר סבירא ליה, דכמו בישראל שנשא ממזרת דכתיב ביה 'למשפחותם לבית אבותם' | ודלד הולך אחר זכר | אפילו הכא מודי רבנן דאתא 'לו' אפקיה | ולהלך אחר הפגום, הכי נמי בממזר שנשא שפחה אע"ג דכתיב 'האשה וילדיה תהיה לאדוניה' דאשמעינן דולדה כמותה, מכל מקום אתא 'לו' אפקיה. | ורבנן סבירא להו דאי אפשר לייחס בנה של שפחה בתר האב, דכל ולד במעי שפחה כנענית כולד במעי בהמה דמי | שאינו מתייחס אחר אביו כלל.**

וכן ילפינן דהוי ולדה כמותה מדכתיב שם 'בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך כי יסיר את בנך מאחרי', דנקט רק 'כי יסיר את בנך' | ודמשמע דמייירי בכך הולד לעכו"ם מבתך, וקאמר שיסירנו העכו"ם מאחרינו ולא נקט נמי 'כי תסיר את בנך' | ודמשמע מיניה דקפיד נמי קרא כבתו לא תקח לבנך משום כי תסיר את הבן הולד לה מבנך, שמע מינה דבנך הבא מישראלית קרוי בנך, ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה.

– מהא דאמרינן בנך הבא מישראלית קרוי בנך, לא תשמע מינה דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר | ומלא שדינן ליה בתר עכו"ם דנימא עכו"ם הוא ואם נתגייר יהא מותר לבא בקהל, אלא בתר ישראלית שדינן ליה וכוין שבעבירה נולד הו"ל ישראל פסול כשאר נולדים ממי שאין עליו קידושין שהם ממזרים, דנהי דכשר לא הוי | ומדשי ליה בתר ישראלית להוות נולד בעבירה | ממוזר מיהא לא תשמע מינה, דדילמא רק פסול מקרי | ודממזר לא הוי אלא הויא שאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת, משא"כ עכו"ם דלית ליה קידושין כלל לא הוי הולד ממזר אלא פסול כשאר נולדים בעבירה מחייבי לאיני או עשה שאינן ממזרים.

♦ **בשאר אומות; לר' שמעון דדריש טעמא דקרא איכא למילף אף שאר אומות מפסוק הנ"ל 'לא יסיר' לרבות כל המסירים | ודיקון דדרשינן טעמא דקרא לא הוי איצטרך קרא לפרושי טעמא דדחתן משום כי יסיר, ומילא אייתר ליה 'כי יסיר' לרבות שאר אומות שאין קידושין תופסין בה והולד כמותה.**

לרבנן דלא דרשי טעמא דקרא ליכא למילף שאר אומות מזהבא | דאדרבה אי לאו קרא יתירא הו"א לא תתתן מיירי בכל האומות, לכך איצטרך כי יסיר לומר דמייירי דוק בשבעה עממים ולמעושי שאר אומות שאינן אדוקין בעבודת כוכבים כמותן אלא מנהג אבותיהם בדיהם, ע"י ר"ה דדריש ותודיה הניהא, אלא ילפינן הא דאין קידושין תופסין מדכתיב | ובאשת יפת תואר | ואחר כן | ולאחר שתשהה כפי גזירת הכתוב | תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה | ויהיתה לך | משמע שיש בה הויא, מכלל דמעיקרא לא תפסי בה קידושין. והא דולדה כמותה ילפינן מדכתיב שם 'כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה וגו' וילדו לו; כל היכא דקרינן ביה 'כי תהיין | וקידושין תופסין בה | קרינן ביה 'זילדו לו' | ושהבן מתייחס אחר אביו, וכל היכא דלא קרינן ביה כי תהיין לא קרינן ביה וילדו לו.

דף ס"ט

יכולין ממזרין ליטהר

♦ **לר' טרפון יכולין ממזרין ליטהר | מפסול זרעם שלא יהו בניהם ממזרים, דסבירא ליה ממזר שנשא שפחה הולד עבד, דולד במעי שפחה כנענית כולד במעי בהמה דמי שאינו מתייחס אחר אביו כלל, ונמצא אם שיחררו רבו הוי הבן בן חורין.**

הדרן עלך פרק האומר

גליץ קנין תורה

פרק רביעי – עשרה יוחסים

עשרה יוחסים עלו מבבל

✦ **עשרה יוחסים עלו מבבל** וכשעלו בני הגולה עם עזרא לארץ ישראל, שהפריש עזרא כל הפסולין ממשפחות שבבבל והולכין עמו: (א) כהנים, (ב) לויים, (ג) ישראלים, (ד) חללים (שנולדו מפסולי כהונה), (ה) גרים (גירת היא בחוקת זונה שזינתה קודם שנתגירה), (ו) עבדים ושפחות כנעניות שנשתחררו (שדינם בישראל, אלא דמשוחררת היא ג"כ בחוקת זונה ואסורה לכהן), (ז) ממוזרים, (ח) נתינים (וגבעונים שמלו בימי יהושע ודוד גור עליהם שאסורים לבא בקהל), (ט) שתוקי, והיינו כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו וכשקורא פלוגי אבא אמו משתקת, והוי ספק ממזר), (י) אסופי, דהיינו כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא את אמו (והוא גם כן ספק ממזר).

כהנים לויים וישראלים מותרין לבא זה בזה; לויים ישראלים חללים גרים ומשוחררים מותרין לבא זה בזה ואבל כהנים אסורין בחללים, וכן אסורים בנרות ומשוחררות כיון שהן בחוקת זנות; גרים משוחררים ממוזרים נתינים שתוקי ואסופי כולם מותרין לבא זה בזה ואשמעינן תנא דמתניתין דגרים מותרים בממוזרים, דס"ל קהל גרים לא מיקרי קהל ולא הוזהרו ממוזרים לבא בקהל גרים, אבל לויים וישראלים אסורים בממוזרים. ועוד אשמעינן דשתוקי ואסופי מותרים בממוזרים, אף דשתוקי ואסופי לא הוה אלא ספק ממזרים, דלא אסרה תורה לממזר אלא שלא יבא בקהל ודאי אבל בקהל ספק יבא.

✦ **עלו מבבל:** מלשון המשנה 'עשרה יוחסים עלו מבבל' השמיענו תנא דמתניתין אגב אורחא ב' דברים:

(א) אמר 'עלו מבבל' ולא 'הלכו לארץ ישראל', לאשמעינן דארץ ישראל גבוה מכל הארצות. וכן שנינו בכרייתא דבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוה מכל הארצות. הא דבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל ילפינן מדכתיב 'דברי ריבות בשערך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ד' אליך ב' ושמע מינה שהמקדש גבוה מכל א"י דמכל צדדיה סתם ועתה. והא דארץ ישראל גבוה מכל הארצות ילפינן מדכתיב 'לכן הנה ימים באים נאם ד' ולא יאמרו עוד חי ד' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ד' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה (דהיינו בבל) ומכל הארצות אשר הדהתים שם' (הרי דבין בבבל ובין בבל הארצות כתב 'אשר העלה').

(ב) אמר 'עלו מבבל' ולא 'עלו לארץ ישראל', לאשמעינן שכל עצמו של עזרא לנקות את בבל נתכוון, וכדאמר ר' אלעזר שלא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה.

✦ **עלו או העלו:** נחלקו אבוי ורבא בפירושא דמתניתין 'עשרה יוחסים עלו מבבל'; אבוי מפרש שעלו מאליהם, ורבא מפרש שעזרא העלו על כרחם.

ללישנא קמא פלוגי בהא דר' אלעזר הנ"ל ושלא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה; דאבוי לית ליה דר' אלעזר ודמדמ"ל שלא העלו עזרא בעל כרחם ודאי לא דקדק לעשות בבל כסולת נקיה, ורבא אית ליה דר' אלעזר. **ללישנא בתרא** כולי עלמא אית להו דר' אלעזר, אלא אבוי סבר דרק הפרישם וואף בהפרשה לחוד עשה בבל כסולת נקיה דמתוך שהופרשו הכירו בהם אנשי מקומם וידעו שלא יתערבו עוד בהם) ומאליהם עלו (לארץ ישראל כדי שלא יכירו בהם, ורבא סבר שהעלו בעל כרחם).

– אמר רב יהודה אמר שמואל כל הארצות עיסה לארץ ישראל (פסולת אצל ארץ ישראל, לפי שבני א"י עסקין לבדוק ביוחסים לפי שהכהנים מצויים שם) וארץ ישראל עיסה לבבל, לאבוי דס"ל עלו מאליהם אתי שפיר למה ארץ ישראל עיסה לבבל ודכיון שעלו מאליהם לא הכירו בהם העולים עמהם כל כך והיו מבני א"י שנדבקו עמהם מושא"כ בכל נעשית כסולת נקיה, ואף לרבא דס"ל שהעלו בעל כרחם (וכיון שהעלו בעל כרחם הרי יצא קול פסול עליהם והכל ידעו בפסולן ונזהרו בהם כל העולים) מכל מקום יש ליישב הא דארץ ישראל עיסה לבבל, דנחיי שידעו כל בני הדור ההוא אבל דור שאחר זה לא ידעו כולם (מי הם הפסולים, והיו מבני א"י שנדבקו בהם).

– כתיב בעזרא וְאֶקְבְּצֶם אֶל הַנְּהַר הַבַּיִת אֲלֵהֶם וְנַחֲנֵה שֵׁם יָמִים שְׁלֹשָׁה וְאֵבִינָהּ בָּעַם וּבַכְּהֲנִים וּמִבְּנֵי לִוֵי לֹא מִצְאֵתִי שָׁם (פ' דעזרא ה' סב שיש שם לויים כשרים וראויים לעבודה, אבל לבסוף לא מצא אלא מאותן שקצצו בהונת ידיהם בשיניהם ואמרו לנבוכדנצר איך נשיר את שיר ד', משא"כ לויים כשרים לא מצא, לפי שהיו יושבים בבבל בשלוה, והעולים בירושלים היו בעוני ובמורה המלאכה ובאימת כל סביבותיהם) לאבוי שעלו מאליהם אתי שפיר הא דלא ידע עזרא מי עלה עמו ומי לא עלה עמו (וסבור שהיו שם לויים כשרים), ואף לרבא שהעלו בעל כרחם (והא בודאי ידע מי עלה ומי לא עלה) מכל מקום איכא למימר דרק בפסולים ידע איזה מהן פסול, אבל בכשרים לא היה יודע (איזה מהן כהנים ואיזה מהן לויים כשרים).

מנצן דהני עשרה יוחסים עלו מבבל

✦ **כהנים לויים וישראלים**, דכתיב 'זישבו הכהנים והלויים ומן העם והמשוררים והשוערים והנתינים בעריהם וכל ישראל בעריהם'.

✦ **חללים**, דכתיב (במנצן בני המדינה שעלו משבי הגולה ביהד עם עזרא) 'ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזלי' וגו', וכתיב אחר כך 'אלה בקשו כתבם המתיהשים (כתב יוחסם) ולא נמצאו ויגואלו מן הכהונה, ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקודש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ולתומים', ומדכתיב 'זיגואלו' שמע מינה שנתחללו מן הכהונה, והיינו חללים.

– ר' יוסי יליף מפסוקים הנ"ל דגדולה חזקה ושיש לסמוך עליה יפה, והוא ממה שלא אסר להם התרשתא לאכול אלא מקודש הקדשים

גליץ קנין תורה

♦ **ממזרים** [שתוקי ואסופי]; לחהוה אמינא ילפינן ושהיו ממזרים

בין העולים מבבל לארץ ישראל מדרמצינו בקרא דטוביה העבד העמוני היה חתן לשכניה בן ארח, ויהוהנן בנו לקח את בת משולם בן ברכיה לאשה, הרי דעבד נשא בת ישראל, וקסבר עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר.

מיהו מדהה, (א) הניחא למ"ד הולד ממזר, אבל למ"ד הולד כשר מאי איכא למימר. (ב) ואפילו למ"ד הולד ממזר, ממאי דהוה להו ולטוביה וליהוהנן בנים (וכתב שכניה וכת משולם). (ג) ואפילו היה להם בנים, ממאי דמבבל עלו ואתם נשים ובניהם, דילמא בארץ ישראל נותרו (שכניה ומשלם בימי גדליה) ושם נשאו טוביה ובנו את בנותיהם.

למסקנא, ילפינן מדכתיב 'ואלה העולים מתל מלח תל הרשא כרוב אדון ואמר ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם, ודרשו חז"ל דפסוק זה מיירי מוג' סוגי פסולים: **תל מלח**, אלו בני אדם שדומים מעשיהם למעשה סדום (שהיו מגיל עריות) שנהפכה לתל מלח. **תל הרשא**, זה שקורא לפלוני אבא ואמו משתקתו. **ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם**, זה הוא אסופי שנאסף מן השוק. הרי שמעינן מכאן שהיה בין העולים מבבל ממזרים, שתוקי, ואסופי.

- והא דקאמר קרא 'כרוב אדון ואמר' איכא לפרש בבי' אופנים: **ללישנא קמא**, אמר אדון אני אמרתי יהיו ישראל לפני חשובים ככרוב, והם שמו עיצמם כנמר. **ללישנא בתרא**, אמר אדון אף על פי ששמו עיצמם כנמר הן חשובים לפני ככרוב.

מימרות אמוראים בענין הנושא אשה פסולה

(א) **רבה בר בר חנה**: הנושא אשה שאינה הוגנת לו (דהיינו שהיא פסולה לו) מעלה עליו הכתוב כאילו חרשו לכל העולם כולו וזרעו מלח, שנאמר 'ואלה העולים מתל מלח' (משום שלא יכלו להגיד יהוסם קרי להו תל מלח) תל הרשא' (מלשון חרש).

(ב) **רבה בר רב אדא אמר רבי**: כל הנושא אשה (שהיא פסולה לו) לשום ממוק, היוין לו בנים שאינן מהוגנים שנאמר 'בד' בגדו כי בנים זרים ילדו, ואף ממוק לא ישאר לו, בין מחלקו (נכסי צאן ברזל) ובין מחלקה (נכסי מלוג), שנאמר 'עתה יאכלם חדש את חלקיהם, ולא במשך זמן מרובה אלא בזמן קצר, דכתיב 'יאכלם חדש' לומר דחודש נכנס וחודש יצא וממונם אבד.

(ג) **רב המנונא**: כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כופתו והקב"ה רוצעו, ועל כולם (וכהנים לויים וישראלים שנשאו אשה שהיא פסולה להם) אליהו כותב והקב"ה חותם 'אוי לו לפוסל את זרעו ולפוגם את משפחתו ולנושא אשה שאינה הוגנת לו'.

(ד) **ר' אבין בר רב אדא אמר רב** (הובא להלן עמוד ב'): כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, כשהקב"ה משרה שכניתו (על ישראל) מעיד על כל השבטים (שהם ישראל גמורים) ואינו מעיד עליו, שנאמר 'שבטי

ולא מן התרומה, שאמר להם הרי אתם בחזקתכם כמה הייתם אוכלים בגולה בקדשי הגבול, אף כאן נמי בקדשי הגבול. מיהו יש ג' דרכים בנמרא לפרש מה שאמר 'גדולה חזקה' (דמשמע רבותא אשמעינן דאע"ג דאיכא צד איסור השתא מפי מעיקרא מ"מ סמכינן עלה):

(א) **למ"ד אין מעלין מתרומה ליוחסין** (שהרואה כהן אוכל בתרומה עדיין צריך לבדוק אחריו ביוחסין אם כהן רוצה לישא את בתו) מסתבר שהתיר להם לאכול אפילו תרומה דאורייתא, ומ"מ לא הייש דילמא אתי לאסוקינהו ליוחסין כיון דאין מעלין מתרומה ליוחסין. ומה שאמר 'גדולה חזקה' דהוה אמינא דעדיין אית לן למיגזר וכיון דלא ריע חזקתיהו כמה שאין אוכלים קדשי קדשים וא"כ אין בהם היכר ואיכא למיחש דילמא אתי לאסוקינהו ליוחסין קמ"ל דלא גזרינן (עיי' תוס' ישנים ד"ה ואלא).

(ב) **למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין - ללישנא קמא**, התיר להם לאכול אפילו תרומה דאורייתא, ואפ"ה לא הייש דילמא אתי לאסוקינהו ליוחסין ואף דמעלין מתרומה ליוחסין כיון דריע חזקתיהו (דשאר כהנים אוכלים בקדשי המקדש והם נגואלו מהם וכיון שהורע חזקתם יש בהם היכר ולא אתי לאסוקינהו). ומ"מ אמר שפיר 'גדולה חזקה', כיון דמעיקרא לא אכלו בגולה אלא תרומה דרבנן (ודכל תרומת חוץ לארץ מדרבנן) והשתא (משכאו לארץ התרומה נהוג מהית' התיר להם לאכול אפילו תרומה דאורייתא).

(ג) **למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין - ללישנא בתרא**, לא התיר להם לאכול (בארץ ישראל) אלא תרומה דרבנן (כגון תרומת פירות וירק) כמו שהיו אוכלים מעיקרא בגולה (ודכל תרומה שם הוא מדרבנן), ולא תרומה דאורייתא (דהיינו דגן תירוש ויצהר), ומשום הכי לא חיש דילמא אתי לאסוקינהו, דכי מסקינן מתרומה ליוחסין, מדאורייתא, מדרבנן לא מסקינן. ומכל מקום אמר שפיר 'גדולה חזקה', דמעיקרא (וכשאלו בגולה) ליכא למיגזר משום תרומה דאורייתא, אבל בארץ איכא למיגזר משום תרומה דאורייתא ואפילו הכי התיר להם לאכול תרומה דרבנן ולא גזר.

ולפי זה הא דכתיב 'ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקודש הקדשים' דמשמע שלא אסר להם אלא מקודש הקדשים אבל תרומה התיר להם אפילו תרומה דאורייתא, צ"ל דהכי קאמר להם שלא יאכלו לא מידי דמיקרי 'קודש', דהיינו תרומה דכתיב 'וכל זר לא יאכל קודש' (דקרא מדבר שם בתרומה), ולא מידי דמיקרי 'קדשים' דהיינו חזה ושוק של שלמים, דאשכחן דמיקרי קדשים דכתיב 'ובת כהן כי תחיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל', ודרשו חז"ל במורם מן הקדשים (חזה ושוק) לא תאכל (וקמ"ל קרא דבת כהן שנשאת לישראל, אפילו אם מת בעלה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה, מ"מ אינה חוזרת אלא לתרומה ולא לחזקה ושוק).

דף ע'

♦ **גרים ומשוחררים**, דכתיב 'ויאכלו בני ישראל השבים מהגולה וכל הנבדל מטומאת גויי הארץ אליהם' (דהיינו גרים ועבדים כנענים שנשתחררו ונבדלו מטומאת עכו"ם לידבק בישראל).

גליץ קנין תורה

י-ה עדות לישראל, אימתי הוי עדות לישראל, בזמן שהשכמים הם שבטי י-ה.

כל הפוסל באחרים

* כל הפוסל [מגדף תמיד את המיטפות] הוא עצמו פסול, ואין דרכו של פסול לדבר בשבח הבריות לעולם. ואמר שמואל כמומו פוסל.

וכן אירע מעשה באדם מנהרדעא שנכנס לבית מטבחיים בפומבדיתא וביקש שיתנו לו בשר, אמרו לו שימתין עד שיטול מזרתו של רב יהודה בר יחזקאל ואח"כ יתנו לו מהנשאר, אמר ההוא גברא מואן הוא יהודה בר שויסקאל [לשון גנאי, כמו גרנג, ד'שויסק] הוא צלי ו'שויסקאל' הוא מי שאוכל צליו שיקדים ויטול חלקו לפני. כשהגידו לרב יהודה מה שאירע, שמתיה רב יהודה [דמנדים את מי שמולול בכבוד הרבו], וכשהוסיפו לספר לו דאותו אדם רגיל לקרוא לאנשים 'עבד', הכריז רב יהודה שאדם זה עצמו הוא עבד, וסמך בכך על דברי שמואל דכל הפוסל כמומו פוסל.

- הגמרא ממשיך בהמשך הסיפור: אזל ההוא גברא והזמין את רב יהודה בר יחזקאל לדין לפני רב נחמן ולתובעו על שהכריז עליו שהוא עבד, וכשהביאו שטר ההזמנה לרב יהודה הלך לרב הונא לימלך בו אם יש לו לילך לפני רב נחמן [ולדון עם איש זה] או לא [מפני ולול בכבוד התורה], והשיב רב הונא דמעיקר הדין אינו צריך לילך מפני שהוא גברא רבה ונגדול יותר מרב נחמן, דרב יהודה ה' ראש בפומבדיתא ורב נחמן ה' רק ראש בנהרדעא, אבל מאחר דרב נחמן הוא התן בבית הנשיא ראוי לו לילך לפני משום יקרא דבי נשיאה. כשבא רב יהודה לפני רב נחמן, התחיל לתפוס את רב נחמן בדבריו וכדי לקנטרו ולהודיעו שלא ה' לו להנשא עליו ולהזמין לפניו, ומספר בגמרא ז' דברים שתפסו במעשיו או בדיבוריו:

(א) **מלאכה בפרהסיא:** כשבא לפני רב נחמן מצאו שהוא עושה מעקה, אמר לו רב יהודה וכי לא סבר לה מר להא דאמר רב הונא בר אידי אמר שמואל דכיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור אסור הוא בעשיית מלאכה בפני שלשה [ושנאי הוא ושפלות לדור שהם כפופים לזה שאין לו מי שיעשה מלאכתו].

(ב) **מעקה:** השיב רב נחמן 'פורתא דגונדריתא הוא דקא עבידנא' ופי' שאיני עושה אלא מעט מהמעקה ואין זה נחשב למלאכה. תפסו רב יהודה כמה שקרא למעקה 'גונדריתא' ואמר לו, מי מכווער ושנוי לך לשון 'מעקה' דכתיב באורייתא, או לשון 'מחיצה' דאמור רבנן [ולמה אתה מדבר בעמקי שפה].

(ג) **ספסל:** אמר לו רב נחמן 'יתיב מר אקרפיטא' [דהיינו ספסל]. תפסו רב יהודה כמה שקרא לספסל 'קרפיטא' ואמר לו, מי סני לך לשון 'ספסל' דאמרי רבנן, או לשון 'איצטבא' דאמרי בני אדם.

(ד) **אתרוג:** אמר לו רב נחמן 'ליכול מר אתרוגנא'. אמר לו רב יהודה, הכי אמר שמואל כל האומר [על אתרוג] 'אתרוגנא' מתוך

ששליש רוחו גסה הוא משנה בדיבורו, דצריך לומר או 'אתרוג' כמו שקורין לו רבנן, או 'אתרוגא' כדאמרי אינשי.

(ה) **אספרגוס:** אמר לו רב נחמן 'לישתי מר אנבנא' [דהיינו שישתה כוס משקה שיש בו שיעור רביעיית, והוא משקה שהיו רגילין לשתותו בשהרית והיה נקרא אספרגוס]. תפסו רב יהודה כמה שקרא למשקה זה 'אנבנא' ואמר לו, מי סני לך לשון 'איספרגוס' כמו שקורין רבנן למשקה זה, או אנפק [כוס של רביעיית הלוג] שהוא שגור בפי בני אדם.

(ו) **השתמשות באשה:** אמר לו רב נחמן 'תיתי דונג ותשקינן [תבוא בתי ששמה דונג ותשקה אותנו]. אמר לו רב יהודה בשם שמואל שאין משתמשין באשה וכדי כדי שלא תתרגל להיות בין אנשים. השיב רב נחמן דבתו עדיין קטנה היא, הור ואמר לו רב יהודה דבפירוש אמר שמואל שאין משתמשין באשה כלל בין גדולה ובין קטנה.

(ז) **פריסת שלום לאשה:** אמר לו רב נחמן שישלח פריסת שלום לילתא [שהיתה אשתו של רב נחמן], אמר לו רב יהודה בשם שמואל דקול באשה דינו כערוה [ושנאמר 'השמיעני את קולך', ואם ישאל בשלומה הרי תשיבנו לשלום וישמע קולה]. השיב רב נחמן דאפשר לשלוח לה פריסת שלום ע"י שליח [ואז לא יבוא לידי כך לשמוע קולה], אבל חזר רב יהודה ואמר בשם שמואל דאין שואלין בשלום אשה ואפי' ע"י שליח, שמא מתוך שאילת שלום יהיו רגילים זה עם זה ע"י שלוחם ויבוא לידי חיבה. מען רב נחמן דאפשר לשלוח לה שלום ע"י בעלה [פי' דרב נחמן עצמו יהיה השליח, וככה"ג ליכא למיחש לחיבה], אבל רב יהודה חזר ואמר בשם שמואל שאין שואלין בשלום אשה כלל [ואפי' ע"י בעלה, מפני שמרגיל לבה ודעתה אצלן].

בינתיים שלחה ילתא אשתו של רב נחמן להגיד לבעלה שימהר לעשות בקשתו של רב יהודה ולפטרנו מלפניו, כדי שלא יעשהו כשאר עם הארץ. שאל רב נחמן לרב יהודה למה באת לכאן, והשיב רב יהודה מפני ששלח לו רב נחמן שטר הזמנה לדין. תמה רב נחמן, השתא שיהתו של אדוני איני מביין [ולדבר בצחות לשון] האם עוד אומיני לדין. הוציא רב יהודה השטר הזמנה מהיקו והראהו לרב נחמן ואמר הא גברא והא דסקא. אמר לו רב נחמן, הואיל וכבר אתא מר להכא לישתעי מיליה [ודבר דבר וכותו על ריבו של אותו האיש] כדי שלא יאמרו בני אדם דמחנפי רבנן אהדדי [ודכך היו אומרים אם היה פטרנו בלא כלום].

שאל רב נחמן מרב יהודה למה שמתיה לההוא גברא, השיב רב יהודה מפני שביזה את שלוהו. מען לו רב נחמן דאם כן היה לו להלקותו [ולא לנדותו] דהא רב היה מנגיד על מאן דמצער שלוהא דרבנן. והשיב רב יהודה שעשה לו עונש דעדיף ממלקות כדי לקונסו [שהגידו חמור יותר ממלקות]. שוב שאל רב נחמן למה הכריז על ההוא גברא שהוא עבד, והשיב רב יהודה מפני שרגיל לקרות לאינשי 'עבד', ושנינו דכל הפוסל פסול ואינו מדבר בשבחה לעולם, ואמר שמואל כל הפוסל כמומו פוסל. מען רב נחמן דשמא לא נתכוין שמואל אלא לחוש [ושהוא פסול] אבל מי התיר להכריז

גליץ קנין תורה

שואלין בשלום אשה כלל אפילו על ידי שליח ואפילו על ידי בעלה.
(ז) הא דאמר שמואל 'כל הפוסל במומו פוסל' קסבר רב יהודה בר
יהזקאל דאף להכריזו כן מותר (ומיהא רב נחמן פקק בדבר). (ח) כל דאמר
מדבית השמונאי קאתינא עבדא הוא. (ט) תלמיד חכם שמורה
הלכה, אם קודם מעשה אמרה שומעין לו, ואם לאו אין שומעין לו.

דוגמאות שהכריזו על אנשים שהם פסולים

רב יהודה הכריז בפומבדיתא (שהי' יושב שם) על **אדא ויונתן**
(שמות אנשים) שהם עבדיו, ועל **יהודה בר פפא** שהוא ממזר, ועל **בטי**
בר טוביה שהוא עבד ומתוך גאוותו לא רצה לקבל גמ' שחרור
ועדיין הוא עבד כנעני.

רבא הכריז במחוזא על בלאי דנאי טלאי מלאי זנאי (שמות של
משפחות או מקומות) שכולם פסולים לבוא בקהל.

רב יהודה אמר דמשפחת **גובאי** נקראו כן על שם שהם
גבעונים (ואמורים לבוא בקהל מגזרת דוד), וכן בני **כפר דורנניתא** הם
גבעונים, ולכן נקרא הכפר 'דורנניתא' מלשון 'דרא נתינאי' (כפר
של נתינים, ונתינים היינו גבעונים).

רב יוסף אמר דבני **כפר הנקרא בי כובי** שהוא סמוך
לפומבדיתא הם כולם מזרע עבדים.

רב יהודה אמר בשם **שמואל**, דפשחור בן אימר (שהיה כהן בימי
ירמיהו) היו לו ד' מאות עבדים, ויש אומרים ד' אלפים עבדים, וכולם
נמטעו בכהונה (דמתוך שהיו אוכלין תרומה כדון עבדי כהנים, החזיקו עצמם לכהנים,
ונשאו בנות כהנים), וכל כהן שיש בו עזות פנים אינו אלא מהם (דעזותו
מעיד עליו שהוא עבד שנתערב בכהונה). והוסיף **אביי** דכל אלו עבדים (של
פשחור שנמטעו בכהונה) הם יושבים בשורא (שם מקום) דבנהרדעא.

– **שמואל** (שאמר דכל כהן שיש בו עזות פנים הוא סימן שהוא מכני עבדים) פליג
על ר' אלעזר דאמר שאם ראית כהן (הנהגה) בעזות מצח אל
תהרהר אחר משפחתו, דטבע הכהנים להיות בני מריבה
כדכתיב 'ועמד כמריבי כהן'.

מה יהיה לעתיד דין הפסולים שנמטעו

מצינו בסוגיא ב' דיעות מה יהיה לעתיד לבא עם פסולים
שנמטעו בישראל, אם הקב"ה מבדילם או מכשירם:

(א) **לרב חמא ברבי הנינא**, כשהקב"ה משרה שכינתו אין
משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל (שהם ישראל גמורים),
דכתיב 'בעת ההיא נאם ד' אהיה לאלקים לכל משפחות ישראל',
'לכל ישראל' לא נאמר אלא 'לכל משפחות ישראל'.

– בדרך אגב דרש רבה בר רב הונא המשך הפסוק 'המה יהיו
לי לעם', שזו מעלה יתירה שיש בין ישראל לגרים, דאילו בישראל
כתיב 'והייתי להם לאלקים והמה יהיו לי לעם' (פי' והייתי להם לאלקים

(שהוא בודאי פסול). בינתיים (אתא ההוא בר דין מנהרדעא) ומען לרב יהודה,
איך קראת לי 'עבד' והרי אני בא מבית השמונאי (שהיו מלכים),
השיב לו רב יהודה דאדרבה הכי אמר שמואל כל דאמר מדבית
השמונאי קאתינא עבדא הוא (שהרג הורדוס כל זרע בית השמונאי, ומלך
תחתיהם, והורדוס עצמו היה עבד אלא שקרא לבניו על שם בית השמונאי, ומסתמא נשאו
הוא ובניו נשים נכריות או שפחות, שהרי שאר ישראל מסתמא היו נזהרים שלא ליתן
בנותיהם לעבדים, ונמצא דהוה כל יוצאי הלציו (שקורין לעצמם השמונאים) עבדים). אמר
רב נחמן לרב יהודה שאינו יכול להאמינו שכך אמר שמואל, דרב
הונא אמר בשם רב שכל תלמיד חכם שמורה הלכה בשם רבו אין
שומעין לו אלא אם כן אמרה בשם רבו קודם שבא מעשה לידיו,
אבל אם לא אמרה אלא בשעה שבא מעשה לפניו אינו נאמן
ולעיד בשם רבו, דשמא מחמת המעשה שבא לידו הוא שאמר כן. השיב רב יהודה
דאיכא רב מתנה שאף הוא שמע כן משמואל. מספר הגמרא דרב
מתנה לא ביקר בנהרדעא במשך י"ג שנים, אבל כההוא יומא
הגיע לנהרדעא (ובא אצל רב נחמן), שאל לו רב יהודה אם הוא זוכר
מה שאמר שמואל כשהיה עומד ברנל אחת על שפת הנהר ורגל
אחת על הגשר, והשיב רב מתנה הכי אמר שמואל כל דאמר
מבית השמונאי מלכא קאתינא עבדא הוא, שלא נשאר מבית
השמונאי (לאחר שהורגם הורדוס) אלא נערה אחת, ועלתה לגג (וכשביקש
הורדוס ליקחה לו לאשה) ונשאה קולה ואמרה דכל האומר שהוא מבית
השמונאי יהא ידוע שהוא עבד (לפי שאני היחידה שנשארה מבית השמונאי)
ומיד הפילה עצמה מהגג ומתה.

כששמע רב נחמן עדותו של רב מתנה (בשם שמואל) קיבל
דבריהם והכריז על ההוא גברא שהוא עבד. בגלל כך נקרעו כמה
כתובות בנהרדעא באותו היום (דמה אנשים שנשאו בנות משפחה זו גרשו
נשותיהם בלא כתובה, לפי שנמצאו פסולות לבוא בקהל ונמצא למפרע שאין נישואיהם
נישואין ואין להן כתובה), כשיצא רב יהודה מנהרדעא יצאו אחריו (ואתם
אנשים מנהרדעא שנפסלו על ידו) כדי לרוגמו באבנים (לפי שגילה את פסולם),
אמר להם רב יהודה, אי שתיקו, שתיקו, ואם לא תשתקו אגלה
עליכם הא דאמר שמואל שיש שתי משפחות בנהרדעא דחדא
מיקרי 'דבי יונה' וחדא מיקרי 'דבי עורבתי', אחת מהן כשרה
ואחת מהן פסולה, וסימנך 'טמא טמא, ומהור מהור' (פי' דמשפחת 'דבי
יונה' הנקרא על שם עוף מהור היא כשרה, ומשפחת 'דבי עורבתי' הנקרא על שם עוף טמא
היא פסולה, וההור רב יהודה שגילה מי הם ממשפחת בני עורבתי). השליכו אנשי
נהרדעא האבנים מידיהם לתוך הנהר, ומתוך כך סתמו האבנים
את הנהר (ומנעו את מהלך המים, לפי שהיו הרבה אבנים).

• תמצית דינים דשמעין ממעשה דרב יהודה בר יהזקאל:

(א) רב מנגיד על המצער שלוחא דרבנן, ורב יהודה הוסיף יותר
ושמתייה. (ב) גברא רבה אינו צריך למיזל לדינא לפני מי שהוא
קמן ממנו. (ג) כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור אסור בעשיית
מלאכה בפני שלשה. (ד) כל האומר אתרונגא תילתא ברמות
רוחא. (ה) אין משתמשים באשה בין גדולה ובין קטנה. (ו) אין

גליץ קנין תורה

דמוסתברא כמ"ד שמוסרים רק פעם אחת בשבוע, מדתניא שהאומר 'הריני נזיר אם לא אגלה פסול משפחות' והידועים לו שהם פסולים, עדיף שיהיה נזיר ולא יגלה פסול משפחות והרי עדיף שלא לגלות שם משפחות פסולים, לכך מסתבר שאין מוסרים אלא פעם אחת בשבוע).

ארץ ישראל עיסה לבבל

✦ אמר רב יהודה אמר שמואל, דכל הארצות הן כמו עיסה ותערובת פסולים וכשרים, כעיסה זו שמערבין בה שאור מים וקמח מלח וסובין כלפי ארץ ישראל ולפי שבני ארץ ישראל עסקין לבדוק ביהוסים לפי שהכהנים מצויים שם, וארץ ישראל היא כעיסה כלפי בבל ושעורא הפריש כל הפסולים ויצא משם עמם ונשארה בבל כסולת נקיח).

✦ בימי רבי בקשו להפוך הענין ולעשות בבל עיסה לארץ ישראל ולהחזיק משפחות ארץ ישראל מיוחסות ולבדוק אחר משפחות בבל כל הבאים לישא משם אשה, אמר להן רבי 'קוצים אתם משימים לי בין עיני' ורבי היה ממשפחת בבל מבני בניו של הלל וצוה שימפל עמהם ר' חנינא בר חמא ולהוכיח שהם טועים, נמפל עמהם ר' חנינא ואמר שמקובל לו מרבי ישמעאל בר יוסי שאמר משום אביו דכל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל.

גם בימי רבי פנחס בקשו לעשות בבל עיסה לארץ ישראל, צוה ר' פנחס לעבדיו דמיד אחר שיאמר ב' דינים בביהמ"ד יטלוהו על מטתו וירצו עמו מביהמ"ד ושהיה זקן ולא היה יכול לרוץ, ורצה לגלות בביהמ"ד האמת דארץ ישראל עיסה לבבל, אבל לא רצה שיפששו אחר דבריו ויתוכחו עמו דאז יהא צריך לגלות להם משפחות פסולות בארץ ישראל, לכך צוה שירצו עמו ויוציאוהו. כשנכנס לביהמ"ד אמר להם תחילה שאין שחיטה לעוף מן התורה ומשאי"כ בהמה והי' טעוניה שחיטה מה'ת, והטעם דילפינן מדכתיב בעוף 'שפך את דמו' דבשפיכה בעלמא סגי. מיהו לא גילה להם הטעם אלא אמר דבר שהוא תימה להם, כדי שיהו מרודים בסכרא הראשונה ולא יהווו אחר טעם דין השניה שיאמר אח"כ עד שיפטר מהם. אדיתבי וקמעייני בזה אמר להם דין השני דכל הארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל, ומיד נטלוהו עבדיו בעריסה ורצו משם. רצו אחריו (בני ביהמ"ד כדי לעמוד על דבריו האחרונים) ולא הגיעוהו, ישבו (הם בעצמם) ובידקו (במשפחות ארץ ישראל להבין מה שאמר ר' פנחס שהן בחוקת עיסה והתחילו לגלות כמה משפחות פסולים) עד שהגיעו לסכנה ולפסול משפחות אנשי זרוע וחששו שיהרגום) ופירשו מלבדוק עוד.

עניני שמות של הקב"ה

✦ שם הוי"ה בן ד' אותיות מוסרין חכמים את קריאתו וכתובתו ופירושו לתלמידיהן פעם אחת בשבוע (בשבע שנים) בלבד, ויש אומרים פעמיים בשבוע, ואמר רב נחמן בר יצחק דמוסתברא כמ"ד פעם אחת בשבוע מדכתיב 'זה שמי לעולם' והכתיב הוא 'לעולם' ויש להעלימו כמה שאפשר. רבא רצה לדרוש ברבים פירושו של שם הוי"ה, אמר ליה ההוא סבא דלעלם כתיב (ואין לגלותו ברבים).

✦ שם הוי"ה ואדני: כתיב 'זה שמי לעולם' וכתוב 'אח"כ' וזה זכרי לדור ודור, ומדלא כתיב 'זה שמי וזכרי' משמע שלמדו הקב"ה למשה רבינו ב'

אע"פ שאינם לי לעם, ומתוך שאני מקרבן הם יהיו לי לעם, ואילו בגרים כתיב 'מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ד' והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים' ובגרים אין מקרבין אותן מן השמים אלא אם כן הן מקרבין עצמם תחילה להיות טובים. עוד מוסיף ר' חלבו לענין גרים, שהם קשים לישראל כספחה (והיינו גרים שאינם זדורים כמצות והרגילים אצלם נמשכים אצלם ולומדים מן מועשיהם), שנאמר 'ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב', כתיב הכא בגרים 'ונספחו' וכתוב בפרשת נגעים 'לשאת ולספחה' (הרי שגרים קשים לישראל כספחה).

דף ע"א

עוד מוסיף ר' חמא בר חנינא ולשימתייה דלעיל שאין הקב"ה משרה שכנתו אלא על ישראל גמורים ומבדיל הפסולים מביניהם דלעתיד לבא כשהקב"ה מטרה את השבטים (ומייהסם), שבמו של לוי הוא מטרה תחילה, דכתיב 'וישב מצרף ומטרה כסף ומיחר את בני לוי וזיקק אותם כזהב וככסף והיו לד' מוגישי מנחה בצדקה' (ומפרש ר' חמא בר חנינא לשון 'מטרה' היינו שבורר את הכשרים ומבדילם מהפסולים).

(ב) ר' יהושע בן לוי פליג על ר' חמא וס"ל דאותם שנטמעו בישראל אין הקב"ה מבדילם לעתיד אלא מכשירים (מאחר שנבדקו בהם משפחות ישראל הרבה), ומפרש פסוק הנ"ל 'וישב מצרף ומטרה כסף' להיפך, דכסף מטרה ממוזרים (פי' מכשירים, דמחמת ממונם נטמעו בישראל והוא גורם להם שיטהרו לעתיד). והא דכתיב (בספרא) 'והיו לד' מוגישי מנחה בצדקה', פי' דצדקה עשה הקב"ה עם ישראל שמשפחה שנטמעה נטמעה.

אף ר' יוחנן סובר כן, שנשבע פעם דבידו לגלות כל משפחות הפסולים בארץ ישראל, אבל אינו עושה כן, שהרי גדולי הדור נטמעו במשפחות אלו, ומפרש בגמרא דס"ל כר' יצחק שאמר ג"כ דמשפחה שנטמעה נטמעה (ודכל משפחה שנטמעה נטמעה ואין להפרישה ולהרחיקה ולברר מי נטמע ומי לא נטמע, אלא יניחום והם ספק והם כשרים לעתיד לבא).

וכן סובר אביי, ומביא ראיה ממשנה במס' עדיות דתנן משפחת בית הצריפה (שם משפחה) היתה בעבר הירדן, וריחקה בן ציון (אדם חשוב שהיה בעל זרוע) בזרוע (שהכריז עליהן שהן פסולין על אף שבאמת היו כשרין), ולעומת זה היה שם משפחה אחרת שהיו באמת פסולין וקירבם בן ציון בזרוע (שהכריז עליהן שהן כשרין), ותנן שם דבכגון אלו אליהו בא (לעתיד לבא) לטמא ולמחר לרחק ולקרב; הרי דדוקא בכגון אלו שהכל החזיקו אותם בפסול ואלא שקירבם בן ציון בזרוע, לכך אליהו בא וחזר ומרחיקם, אבל משפחה שנטמעה (מחמת שלא נודע פסולה) נטמעה ואליהו לא יגלה פסולה לעתיד לבא).

- שנינו כברייאתא שהיתה עוד משפחה פסולה אחרת (מלבד אותה משפחה שקירבה בן ציון, ולפי הנ"ל לא אמרינן בכגון אלו הואיל ונטמעה נטמעה מאחר שהיו מוחזקים בפסול אלא שנתקרב) ולא רצו חכמים לגלותה, אבל חכמים מוסרים אותה ולבניהם ולתלמידיהן פעם אחת לשבע שנים, ויש אומרים פעמיים בשבע שנים. ואמר רב נחמן בר יצחק

גליץ קנין תורה

עלו מבבל כהני לזויי ישראל וכו' ונסבור אתה שעלו כל הפסולים לארץ ישראל, אמו כהני לזויי וישראל כולם עלו מבבל לארץ ישראל, אלא כמו שנשאר מהם בבבל נשאר נמי פסולים בבבל. מיהו מסיק בגמרא דאישתמיטתיה [לרבי יוחנן] הא דאמר ר' אלעזר שלא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה ושהעלה ממנה כל הפסולים.

בדיקת יחוס דבבל ע"י שתיקותא

עולא נזדמן לפומבדיתא לבי רב יהודה, וראה שם רב יצחק [כריה דרב יהודה] דגדל ולא נשא. שאל עולא מרב יהודה למה לא השיא אשה לבנו, השיב רב יהודה שאיני יודע איזו אשה מיוחסת. אמר לו עולא, אמו אנן מי ידעינן מהיכא קאתינן, דילמא אנו באים מהנגך [ונכרים שאנסו בנות ישראל בעת החורבן] דכתיב בהו 'נשים בציון ענו בתולות בערי יהודה'. וכי תימא דמכל מקום אנו כשרים דאזלינן בתר האם ועובד כוכבים ועבד הבא על בת הולד כשר, אבל עדיין יש לחוש שמא אנו באים מהנגך דכתיב בהו 'השוככים על ממות שן וסרוחים על ערסותם', ור' יוסי בר חנינא פירש אלו בני אדם המשתנים מים בפני ממותיהם [כשהם] ערומים, אבל ר' בהו מחה בפירושו זה דאם כן קשה מהו המשך הפסוק 'לכן עתה יגלו בראש גולים', וכי משום שמשתינים מים בפני ממותיהם ערומים יגלו בראש גולים, ולכך פירש ר' אבהו אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה, ומדביקין ממותיהם זו בזו, ומחליפין נשותיהם זה לזה, ומסריחים ערסותם בשכבת זרע שאינה שלהם [ונמצאו דבניהם ממזרים, ולזה אמר עולא שמא אנו באים מהם]. אמר לו רב יהודה, אם כן היכי נעביד [ולכך ר' אבהו אשה היא באמת מיוחסת וראויה לבנו], והשיב לו עולא שישאל אחר מושפחה שתקנית [ודעתם בני מריבה הם פסולין, שמתוך פסולן שהיו פורשים מהם נטרו איבה והחזיקו במריבה, ומיוחסת דבבל היינו שתיקותא, דמתוך שהם שתקנים הוחזקו במיוחסים, א"כ הבא לבדוק בבבל אינו בודק אלא בשתקנים].

על דרך זה היו רגילים בני ארץ ישראל לבדוק בשעה שהיו ב' אנשים רבים ביניהם, שהיו רואים מי מהם הקדים לשתוק ולהפסיק הריב ואמרו האי מיוחס טפיל. וכן אמר רב דשתיקותיה דבבל היינו יהוסא [ואין צריך לבדוק ביחוס אלא סגי לבדוק אם הוא שתקן]. והא דאיקלע רב לבית אדם הנקרא 'שופה חומין' ובדק שם אם הם כשרים או לא, אין הכוונה שבדק את יהוסם, אלא בדק בשתיקותא, דהכי קאמר להו בדוקו אי שתקי או לא שתקי.

אמר רב יהודה אמר רב, אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה, על כרחך שמין פסול יש באחד מהן, ועל כן הטילו מן השמים מריבה ביניהם, שאין מניחין אותו מן השמים לידבק בחבירו שיש בו שמין פסול. וכן אמר רבי יהושע בן לוי, שאם ראית שתי משפחות מתגרות זו בזו, שמין פסול יש באחת מהן ואין מניחין אותה לידבק בחבירתה.

שמות, ואמר לו זה שמי מיוחד, ובהו שם השני אני נזכר, דכך אמר הקב"ה למושה, לא כשם שאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"י ושהוא שמי המיוחד, ונקרא אני באל"ף דל"ת [ובשם זה אני נזכר כפה].

שם בן י"ב אותיות: בראשונה היו מוסרין שם בן י"ב אותיות לכל אדם, משרבו הפריצין [המשתמשין בו] היו מוסרים אותו רק לצנועים שבכהונה ולכרך בו העם במקדש לאחר עבודת ציבור של תמיד של שחר [והצנועים מבליעים אותו בניעימת אחיהם הכהנים ודאותן שלא היו בקיאיין בו היו מברכין בשם בן י"ב אותיות, וכשהיו מושכין את קולם בניעימה היו הצנועים ממחרים להבליע את השם בן י"ב, ולא היו נשמעו לרבים מקול בניעימות חביריהם. שם זה של בן י"ב אותיות וכן שם בן מ"ב לא פירשו לנו, רש"י]. וכן סיפר ר' טרפון דכשעלה פעם אחר אחי אמו לדוכן לברך ברכת כהנים [ודם ר' טרפון ה"י כהן] המה אזנו אצל הכהן גדול, ושמע איך שהבליע שם בן י"ב אותיות בניעימת אחיו הכהנים.

שם בן ארבעים ושתים אותיות, אין מוסרין אותו אלא למי שהוא צנוע, ועניו, ועומד בחצי ימיו [והיינו ל"ה שנים], ואינו כועס, ואינו משתכר, ואינו מעמיד על מדותיו [לגמור איבה, דאם הוא עומד על מדותיו היישינן שמא ישתמש בשם זה להנמק באחרים]. וכל היודע שם זה וזהיר בו ומשמרו במהרה, הוא אהוב למעלה ונחמד למטה, ואימתו מוטלת על הבריות, ונוהל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא.

פתם משפחות בבבל ובא"י ובשאר ארצות

בבל [פי' כל משפחה בבבל], בחזקת כשרה עומדת, עד שתבדקנה ויודע לך במה נפסלה [ושלא עלה עזרא מבבל עד שעשאה סולת נקיה]. שאר ארצות, בחזקת פסול הן עומדות, וצריך אתה לבדוק אחר המשפחה עד שיודע לך במה נכשרה. ארץ ישראל, כל המוחזק בה לפסול, פסול, וכל המוחזק בה לכשר, כשר. ובסתמא, לענין להשיאו אשה סתמא בעי בדיקה, אבל להוציא ממנו אשה [ושנשא ככר] מסתמא לא מפקינן [ועד שנבדוק ונמצא שהוא פסול].

מתחילה כל מי שמספר בלשון אנשי בבל היו משיאין לו אשה לכתחילה [ומהזקינן ליה שהוא מבבל שהן בחזקת כשרות כנ"ל], והאידינא דאיכא רמאים [שמלמדים שיהת בבל להחזיקו במיוחסים] היישינן ואף כמי שסחתו כבני בבל שמא הוא ממשפחות ארץ ישראל שהן מעוננין בדיקה מסתמא כדי להשיאו אשתו.

זעירי היה משתמט מר' יוחנן, מפני שאמר לו ר' יוחנן שישא זעירי את בתו וזעירי לא רצה לישא אותה [וכיון שהיתה מארץ ישראל וזעירי היה מבבל שהן מיוחסין מפיו]. יום אחד הלכו ר' יוחנן וזעירי בדרך, וכשהגיעו לשלולית של מים מכונסין הרכיב זעירי את ר' יוחנן על כתפיו והעבירו, אמר לו ר' יוחנן תלמידי אתה [ושהרי אתה נוהג עמי כתלמידין] ותורתי כשרה לך, ובתי אינה כשרה לך, ואי משום שאתה מחזיק משפחות בבל מיוחסות יותר מדתנן עשרה יוחסין

שאלות ותשובות לחזרה

דף ס"ז

א. קתני רישא 'כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולך אחר הזכר'; מזה אתא 'כל מקום' לאתווי?

א. ישראל שנשא חללה דבתו כשרה לכהונה [לכ"ע; לרבנן משום דהולך הולך אחר הזכר, ולר' דוסתאי בן ר' יהודה משום דהולך הולך אחר הכשר],
ב. אי סבירא לן כרבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן [ולא כרב דימי] אתא נמי לאתווי מצרי שני שנשא מצרית ראשונה דבנה שלישי.

ב. ומה אתא איזו זו' דרישא למעוטי?

א. הא דר' אבין דאומות שנתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם, ב. אם סובר תנא דמתניתין כרב דימי [ולא כרבה בר בר חנה] אתא נמי למעוטי מצרי שני שנשא מצרית ראשונה דבנה שני. ג. אם סובר תנא דמתניתין כר' יוסי [דקהל גרים לא מיקרי קהל] אתא נמי למעוטי גר שנשא ממזרת [דאע"פ שיש קידושין ואין עבירה הולך הולך אחר הפגום והוי ממזר].

ג. קתני סיפא 'כל מקום שיש קידושין ויש עבירה הולך אחר הפגום'; מזה אתא 'כל מקום' לאתווי, ומה אתא איזו זו' למעוטי?

כל מקום: אם סובר תנא דמתניתין כר' יהודה [דקהל גרים מיקרי קהל] אתא לאתווי גר שנשא ממזרת [דיש קידושין ויש עבירה ולכך הולך הולך אחר הפגום], אבל אם סובר כר' יוסי [דקהל גרים לא מיקרי קהל] לא אתא לאתווי מידי, אלא אידי דתנא רישא כל מקום תנא נמי סיפא כל מקום. איזו זו: לכ"ע לא אתא למעוטי מידי, אלא אידי דתנא רישא איזו זו תנא נמי סיפא איזו זו.

ד. חלל שנשא בת ישראל, בתו כשרה לכהונה או לא? ולמה?

לרבנן הולך הולך אחר הזכר ולכך בתו פסולה לכהונה [דמקרי חללה כמו האב], לר' דוסתאי בן ר' יהודה הולך הולך אחר הכשר ובתו כשרה לכהונה [דס"ל כשם שבני ישראל מקוה טהרה לחללות כן בנות ישראל מקוה טהרה לחללים].

ה. ישראל שנשא חללה, בתו כשרה לכהונה או לא? ולמה?

לכ"ע הבת כשרה לכהונה; לרבנן הטעם דהולך הולך אחר זכר, ולר' דוסתאי בן ר' יהודה הטעם דהולך הולך אחר הכשר.

ו. 'כי אתא רבין אמר רבי יוחנן באומות הלך אחר הזכר'; למאי הילכתא יש להלך אחר הזכר כל זמן שלא נתגיירו?

לענין לקנות מהן עבד; דאחד משאר האומות שבא על הכנענית והוליד בן מותר לקנותו בעבד [דשדינן ליה בתר אביו ומותר להחיותו], אבל כנעני שבא על אחת משאר האומות והוליד בן אסור לקנותו בעבד [דשדינן ליה בתר אביו ואסור להחיותו].

ז. 'נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם'; באיזה אופן מיירי? ומהו דין הולד?

בעמוני שנשא מצרית; דאם הולד זכר שדיא בתר האב והבן אסור לבא בקהל לעולם [משא"כ אם נשדייה בתר אמו יהא בנו מותר שהוא כבר דור שלישי], ואם הולד נקבה שדייה בתר האם ואסורה לבא בקהל אבל בנה מותר לבא שהוא כבר דור שלישי [משא"כ אם נשדייה בתר אביה תהא אף היא מותרת דאמר רחמנא עמוני ולא עמונית].

ח. מצרי שנשא עמונית אחר שנתגיירו ונולד להם בן, מהו דין הולד? ולמה?

הוי מצרי והוא אסור לבא בקהל אבל בנו [שהוא דור שלישי] מותר, דהולך הולך אחר הפגום, ובכ"ג הוי רק האב פגום, משא"כ האם מותרת לאלתר [בשנתגיירה] דעמוני אמר רחמנא ולא עמונית.

ט. מאיזה ב' מקומות בעינן למילף להורה אמינא דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות, ואיך קא מודחה ליה הגמרא?

א. דכתיב 'זהיתה לאיש אחר', ולא לקרובים. ומדחה ליה [לבסוף] דאיצטרך האי קרא למעט אחות אשה, ואף דכבר אזהר רחמנא 'ואשה אל אחותה לא תקח', היינו רק לבתחילה, וקמ"ל 'זהיתה לאיש אחר' דאף בדיעבד אין קידושין תופסין בה.

גלין קנין תורה

ב. בבנין אב מאחות אשה שמייוחדת שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ולא תפסי בה קידושין, אף כל חייבי כריתות אין קידושין תופסין בהן. ומדחה ליה, דאשת אח ליכא למילף, דמה לאחות אשה שאין לה היתר במקום מצוה תאמר באשת אח, וכן אשת איש ליכא למילף, דמה לאחות אשה שאין לה היתר בחיי אוסרן תאמר באשת איש.

י. מנא ילפינן למסקנא דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות?

הוקשו כל העריות לאחות אשה [דכתיב בסוף פ' עריות 'כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו'].

דף ס"ח

יא. כיון דילפינן שאין קידושין תופסין בחייבי כריתות, מאי שנא נדה דקידושין תופסין בה אף שיש בה חיוב כרת?

דכתיב 'ותהי נדתה עליו', אפילו בשעת נדתה תהא בה הויה.

יב. למה לא מקשינן כל חייבי כריתות לנדה דאף שהוא חיוב כרת קידושין תופסין בה?

א. קולא וחומרא לחומרא מקשינן. ב. דאתיא [שאר חייבי כריתות] בקל וחומר מיבמה לשוק, מה יבמה שהיא בלאו ואין קידושין תופסין בה, חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כל שכן שאין קידושין תופסין בהן.

יג. מנא יליף ר' עקיבא שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין? ומאי טעמייהו דרבנן דסבירא להו דקידושין תופסין בחייבי לאוין?

ר' עקיבא, יליף בבנין אב במה מצינו מיבמה לשוק שהיא בלאו ואין קידושין תופסין בה, אף כל שהוא בלאו אין קידושין תופסין בה. להכמיים, ליכא למילף מיבמה, דגלי קרא בהדיא דקידושין תופסין בחייבי לאוין מדכתיב 'כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה', ושנואה היינו שנואה בנישואה כגון חייבי לאוין, ואמר רחמנא 'כי תהייןדה'.

יד. במאי מוקים ר' עקיבא לקרא 'כי תהייןדה לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה?' (ג' דרכים)

א. באלמנה לכהן גדול, וכו' סימאי שאמר דמן הכל הי' ר' עקיבא עושה ממזר חוץ מאלמנה לכהן גדול דגלי בה קרא לא יחלל חילולים עושה ולא ממזרים. ב. לר' ישבב דס"ל דאף באלמנה לכהן גדול עושה ר' עקיבא ממזר, אם נאמר דר' ישבב אתא רק לאפוקי מר' סימאי איכא לאוקמי קרא בחייבי עשה [כגון מצרי ואדומי בתוך ג' דורות]. ג. ואם ר' ישבב טעמא דנפשיה קאמר [ואף בחייבי עשה הולד ממזר] צריך לאוקמי קרא בבעולה לכהן גדול, דלכו"ע מודה בזה ר' עקיבא דקידושין תופסין בה דהוי עשה שאינו שוה בכל.

טו. באיזה אופן של חייבי כריתות כו"ע מודי דקידושין תופסין, ובאיזה אופן של חייבי לאוין כו"ע מודי דאין קידושין תופסין?

חייבי כריתות, בנדה. חייבי לאוין, ביבמה לשוק.

טז. מנא ילפינן שאין קידושין תופסין בשפחה כנענית? ומנלן דולדה כמותה?

אין קידושין תופסין: דכתיב 'שבו לכם פה עם החמור', עם הדומה לחמור. ולדה כמותה: להוהה אמינא מדכתיב 'האשה וילדיה תהיה לאדוניה', למסקנא מדכתיב 'כי תהייןדה לאיש שתי נשים וגו' וילדו לו', ללמד דכל היכא דקרינן ביה כי תהייןדה קרינן ביה וילדו לו משא"כ שפחה כנענית דלא קרינן בה כי תהייןדה לא קרינן בה וילדו לו [אלא כמותה].

יז. מנא ילפינן שאין קידושין תופסין בנכרית מוז' עממין, וגם דהוי ולדה כמותה?

אין קידושין תופסין: דכתיב 'לא תתחתן בס'. ולדה כמותה: דכתיב שם 'בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך כי יסיר את בנך מאחרי', בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה.

יח. מנא ילפינן שאין קידושין תופסין בנכרית משאר אומות, וגם הוי ולדה כמותה?

לר' שמעון דדריש טעמא דקרא איכא למילף שאר אומות מפסוק הנ"ל מדכתיב 'לא יסיר' [שהוא מיותר דבלאו הכי דרשינן טעמא דקרא] לרבות כל המסירים. לרבנן דלא דרשי טעמא דקרא, ילפינן הא דאין קידושין תופסין מדכתיב 'ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה' מכלל דמעיקרא לא תפסי בה קידושין. והא דולדה כמותה ילפינן מדכתיב 'כי תהייןדה לאיש שתי נשים וגו' וילדו לו', לאשמעינן דכל היכא דקרינן ביה כי תהייןדה קרינן ביה וילדו לו [שהבן מתייחס אחר אביו], משא"כ הכא דלא קרינן ביה כי תהייןדה לא קרינן ביה וילדו לו.

גליץ קנין תורה

דף ס"ט

יט. האומר לשפחתו מעוברת הרי את בת חורין וולדך עבד, מה דין הולד?

מחלוקת; לר' יוסי הגלילי הולד כמותה דכתיב 'האשה וילדיה תהיה לאדוניה', לחכמים דבריו קיימים.

כ. ר' טרפון אומר יכולין ממוזרין ליטהר; כיצד?

כשישא שפחה, דס"ל לר' טרפון ממזר שנשא שפחה הולד עבד, ואם שיחררו אח"כ האדון נמצא הבן בן חורין.

כא. למסקנת הגמרא, ר' טרפון לכתחילה קאמר או בדיעבד? ומנלן?

לכתחילה קאמר, ופשיטנן ליה מדאמר ר' שמלאי לאושפזיכניה אי אקדמתך טהרתינהו לבנך, ואם ר' טרפון בדיעבד קאמר הרי לא היה ר' שמלאי מנסיב ליה עצה לעשות איסור. וליכא למימר דהוי מינסיב ליה עצה לגנוב ולימכר בעבד עברי, דלא היה עבד עברי נוהג בימי ר' שמלאי שאינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג [ועוד דגם לא שרי לאנסובי ליה עצה למיגב].

כב. אם ר' טרפון לכתחילה קאמר, מהו הפירוש במה שאמרו לו 'שיהרת את הזכרים ולא טיהרת את הנקבות'?

דאין תקנה לממזרת דאף אם תינסב לעבד כנעני לא מהני לה מידי דעבד כנעני אין לו חייס [ואין הבן מתייחס אחר העבד אלא אחריה והוי גיב ממזר].

כג. במה פליגי ר' טרפון ור' אליעזר אם יכולין ממוזרין ליטהר או לא?

ר' אליעזר ס"ל ממזר שנשא שפחה בנה עבד ממזר, מדכתיב 'לו' הלך אחר פסולו, דכמו שמצינו בישראל שנשא ממזרת דכתיב ביה 'למשפחותם לבית אבותם' ואפ"ה אתא 'לו' אפקיה [להלך אחר הפגום ולא אחר אביו], ה"ה ממזר שנשא שפחה אע"ג דכתיב 'האשה וילדיה תהיה לאדוניה' [לאשמעינן דולדה כמותה] אתא 'לו' אפקיה. רבנן ס"ל ממזר שנשא שפחה בנה עבד ולא ממזר, דאי אפשר לייחס הבן אחר האב, דכל ולד במעי שפחה כנענית כולד במעי בהמה דמי [והא דכתיב 'לו' לומר הלך אחר פסולו אתא רק לישראל שנשא ממזרת דהולד הולך אחר הפגום].

כד. איזה עשרה יוחסין עלו מבבל לארץ ישראל בימי עזרא?

א. כהנים, ב. לויים, ג. ישראלים, ד. חללים, ה. גרים, ו. חררי [עבדים ושפחות כנעניות שנשתחררו], ז. ממזרים, ח. נתינים [דהיינו גבעונים שמלו בימי יהושע וגור עליהם דוד], ט. שתוקי, דהיינו כל שמכיר את אמו ולא את אביו, י. אסופי, דהיינו שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא אביו ולא אמו.

כה. איזה מהני עשרה יוחסין מותרין לבא זה בזה, ואיזה מהן אסורין?

כהנים לויים וישראלים מותרין לבא זה בזה. לויים ישראלים חללים גרים ומשחררים מותרין לבא זה בזה, אבל כהנים אסורין בחללים גרים ומשחררים. גרים משחררים ממזרים נתינים שתוקי ואסופי מותרין לבא זה בזה, אבל כהנים לויים וישראלים אסורין בממזרים נתינים שתוקי ואסופי.

כו. 'עשרה יוחסין עלו מבבל'; למה לא אמר 'חלבו לארץ ישראל'?

לאשמעינן דארץ ישראל גבוה מכל הארצות.

כז. עשרה יוחסין עלו מבבל; למה לא אמר 'עלו לארץ ישראל'?

מסייע ליה לר' אלעזר שלא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה.

כח. 'אביו אמר עלו מאיליהם, רבא אמר העלום'; האם מודה אביו לר' אלעזר שלא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה?

ללישנא קמא פליג על ר' אלעזר, ללישנא בתרא מודה לר' אלעזר [אלא דס"ל לאביו שהפרישם ועלו מאיליהם, ומי נעשה בבל כסולת נקיה דמתוך שהפרישם הכירו בהם אנשי מקומם וידעו שלא יתערבו בהם].

כט. לרבא דס"ל העלום בעל כרחם, למה הוי ארץ ישראל עיסה לבבל, הא כיון שהעלום בעל כרחם יצא קול פסול עליהם?

נהי דידעי לההוא דרא, לדרא אחרינא לא ידעי.

קנין תורה גליץ

ל. זי אמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקודש הקדשים; האם היו מותרין לאכול תרומה דאורייתא או דרבנן? ולמה לא חיישינן דלמא אתו לאסוקינהו מתרומה ליוחסין?

למ"ד אין מעלין מתרומה ליוחסין משמע שהיו אוכלין אף תרומה דאורייתא, ומ"מ לא חיישינן דלמא אתו לאסוקינהו דאין מעלין מתרומה ליוחסין. למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין; ללישנא קמא אכלו אף תרומה דאורייתא, ומ"מ לא חיישינן דילמא אתו לאסוקינהו כיון דריע חזקתייהו. ללישנא בתרא לא אכלו אלא תרומה דרבנן ולא דאורייתא, ולכך לא חיישינן דלמא אתו לאסוקינהו, דכי מסקינן מדאורייתא מדרבנן לא מסקינן.

לא. ר' יוסי אומר גדולה חזקה וכו'; מאי 'גדולה' חזקה? (ללישנא קמא, ללישנא בתרא)

ללישנא קמא: דמעיקרא אכול בתרומה דרבנן ולבסוף אכול בתרומה דאורייתא. ללישנא בתרא: דמעיקרא ליכא למיגזר משום תרומה דאורייתא, לבסוף אע"ג דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא מ"מ בדרבנן אכול בדאורייתא לא אכול.

דף ע'

לב. זאלה העולים מתל מלח תל הרשא כרוב אדון ואמר ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם; מה דרשינן מפסוק זה?

תל מלח: אלו בני אדם שדומים במעשיהם למעשה סדום שנהפכה למלח. תל הרשא: זה שקורא לפלוני אבא ואמו משתקתו. ולא יכלו להגיד בית אבותם וגו'; זה אסופי שנאסף מן השוק. כרוב אדון ואמר: לל"ק; אמר אדון אני אמרתי יהיו ישראל לפני חשובים ככרוב והם שמו עצמם כנמר. לל"ב; אמר אדון אע"פ ששמו עצמם כנמר הן חשובים לפני ככרוב. (ועוד דרשו להלן מתל מלח תל הרשא דכל הנושא אשה פסולה מעלה עליו הכתוב כאילו חרשו לכל העולם כולו וזרעו מלח).

לג. הנושא אשה ושהיא פסולה לזן לשום מומן, מה יהיה הסופו?

הר"ל בנין שאינן מהוגנים, ואף ממון לא ישאר הן חלקו והן חלקה, והיינו חודש נכנס וחודש יצא וממונם אבד.

לד. מאי טעמא שמתיה רב יהודה בר יחזקאל לההוא גברא?

על שציער שלוחא דרבנן, ואף דרב מנגיד למאן דמצער שלוחא דרבנן, רב יהודה דעדיף מיניה עביד ליה.

לה. למה הכריז רב יהודה בר יחזקאל על ההוא גברא שהוא עבד?

שהיה רגיל דקרי אינשי עבדי, ואמר שמואל כל הפוסל במומו פוסל.

לו. מאי טעמא אין משתמשין באשה (רש"י)? והאם מותר להשתמש באשה קטנה?

אין משתמשין באשה כדי שלא ילמדנה שתהיה רגילה בין האנשים. ואין משתמשים באשה בין גדולה ובין קטנה.

לז. למה מוחה רב יהודה בר יחזקאל ברב נחמן על שהיה עושה מעקה בפרהסיא?

כיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור אסור בעשיית מלאכה בפני ג' (דגנאי הוא ושפלות לדור שהם כפופים לזה שאין לו מי שיעשה מלאכתו).

לח. האם מותר לשאול בשלום אשה על ידי שליח או על ידי בעלה? ולמה?

אין שואלין בשלום אשה כלל אפי' ע"י שליח, דמתוך שאילת שלום יהיו רגילים זה עם זה ע"י שלוחם ויבואו לידי חיבה. ואף ע"י בעלה אסור, דגם בזה מרגיל לבה ודעתה אצלו.

לט. ב' משפחות היו בנהרדעא, דבי יונה ודבי עורבתי; איזה מהן היה כשר ואיזה מהן היה פסול? ומהו הסימן?

דבי יונה כשר ודבי עורבתי פסול, וסימנך: טמא - טמא, טהור - טהור.

דף ע"א

מ. משפחה שנמטעה בישראל, האם יבדילים הקב"ה לעתיד לבא ויגלה יחוסם?

מחלוקת; לרב חמא ברבי חנינא אין הקב"ה משרה שכיתו לעתיד אלא על משפחות מיוחסות שבישראל, והיינו דכתיב 'וישב מצרף ומטהר כסף שמטהר השבטים ומיחסם. לר' יהושע בן לוי ולר' יוחנן ולר' יצחק משפחה שנמטעה נטמעה [מאחר שנדבקו בהם משפחות ישראל הרבה], והא דכתיב 'וישב מצרף ומטהר כסף' היינו שמטהרם ומכשירם כולם.

גליון קנין תורה

מא. באיזה פסולים כולי עלמא מודה שהקב"ה מגלה יהוסם ומבדילים לעתיד לבא?
אלו שהיו מוחזקים בפסול אלא שנתקרבו על ידי בני זרוע שהכריזו עליהם שהם כשרים.

מב. 'זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור'; באיזה שם מייירי קרא?
זה שמי לעולם היינו שם הוי"ה שהוא שם המיוחד וכך כותבין שמו של הקב"ה, וזה זכרי היינו שם אדנ"י דבשם זה הקב"ה נזכר באמירה בפה.

מג. מנלן שיש להעלים קריאתו וכתיבתו ופירושו של שם הוי"ה ככל מה שאפשר?
דקרינן 'זה שמי לעולם', אבל הכתיב הוא 'לעלם', מלשון העלמה.

מד. אדם שתמא שאינו לא בחזקת כשרות ולא בחזקת פסול, שבא מבבל או שאר ארצות או ארץ ישראל, מה דינו?
בבל, בחזקת כשרה עומדת עד שיודע לך במה נפסלה. שאר ארצות, בחזקת פסול הן עומדות עד שיודע לך במה נכשרה. ארץ ישראל, לענין להשיאו אשה בעי בדיקה, אבל להוציא ממנו אשה מסתמא לא מפקינן.

מה. מי שנספר בלשון אנשי בבל, האם מחזקינן ליה שהוא מבבל והוי בחזקת כשרות?
מתחילה היו מחזקינן ליה שהוא מבבל ומשיאינן לו אשה לכתחילה, אבל האידנא דאיכא רמאים חיישינן.

מו. למה מניחין לפעמים מן השמים שיהיו שני בני אדם מתגרים זה בזה?
שמץ פסול יש באחד מהן ואין מניחין אותו לידבק אחד בחבירו.

מז. האידנא דאיכא למיחש בכל אדם שמא הוא מזרע פסולים, האיך אפשר לבדקו אם הוא כשר או לא?
זיל בתר שתיקותא.

ברכות לראש משביר

ידידנו הנגיד הנכבד רודף צדקה וחסד,
אוהב תורה ומוקיר רבנן ותלמידיהון

מו"ה יחיאל מיכל ראזנבערג הי"ו
נציב חודש אדר

לעי"נ חותנו הרבני החסיד המפורסם

מוה"ר יוסף שמואל ב"ר מתתיהו לאנדוי ע"ה

זכות התורה תעמוד לו להתברך בכל משאלות לבו לטובה
לאורך ימים ושנים טובות - ויתקיים בו הבטחת נביאי אמת וצדק
לא ימושו מפיו ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם

בברכת התורה,
הנהלת חבורת קנין תורה